

# גמרא סדורה מוסכת יומא

פרק ג' - "אמר להם המונה"

לימוד פרק זה יהיה לעילוי נשמת

רבי מכלוף בן עליה סויסה ז"ל

יהודי פשוט, תמים, עניו ובעל אמונה עצומה.

איש שכל חייו העניק מעצמו לאחרים,

דאג לכל מי שסביבו עד אחרון החתולים הרעבים שבשכונה.

מסוג האנשים הנדירים שאהובים ומוערכים על כולם.

אישיותו המיוחדת קורנת החוצה.

איש שהיה מברך ואוהב כל אחד כאילו הוא בנו.

המהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה

מעניקה חווית הצלחה ושמחה

מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעיון ובהבנה

יצא לאור על ידי עמותת

"וכל בניך לימודי ה'"

י"ח אייר תשפ"א

# בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!



להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל [vinetdb81@gmail.com](mailto:vinetdb81@gmail.com)

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק  
על החלוקה לסוגיות ופסקאות ועיצובם  
שמורות לדניאל ברק ווינט ולעמותת "וכל בנייך לימודי ה".

## מסכת יומא פרק ג' - "אמר להם הממונה"

### 1. כח, א-ב

רש"י

מתני'

אמר להם הממונה. הוא הסגן :  
צאו וראו. על החומה או על הגג :  
זמן השחיטה. שחיטת התמיד  
כלומר אם האיר המזרח  
שהשחיטה פסולה בלילה  
כדכתיב (ויקרא יט) ביום  
זבחכם :

הרואה. זה שעלה לגג :

ברקאי. לשון צוהר כמו למען  
(היות לה ברק (יחזקאל כא)  
האירו ברקים (תהלים עז) :

עד שהוא בחברון. עד שנראה  
הצוהר עד חברון :

והוא אמר להן הן. מפרש  
בגמרא :

למה הוצרכו לכך. לעלות לגג  
ולראות :

עלה מאור הלבנה. צמח תואר  
הלבנה סמוך לשחרית :

ודימו. וחיטבו :

והוציאוהו לבית השריפה.  
כשהבינו שנשחט בלילה :

הורידו כ"ג כו'. מפרש לה בגמ' :  
מיסך רגליו. נקבים הגדולים  
ולשון מיסך כמו אילן המיסך  
על הארץ (נזיר דף נד.) לפי  
שהצריך לנקבים גדולים כורע  
על ברכיו ומכסה גופו את רגליו  
וכן בשאול כתיב (שמואל א כד)  
ושם מערה ויבא שאול להסך  
את רגליו :

קידוש ידים ורגלים. מן הכיור :

גמ'

עלה ברקאי. האיר יותר מברק :

לשכור פועלים. האי יצאו איש  
למלאכתו לאו על הפועלים קאי  
אלא בעה"ב שהוא משכים  
ביותר למצוא פועלים לשכור :

משנה

אמר להם הממונה: צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה.

אם הגיע - הרוֹאֶה אומר: ברקאי.

מתיא בן שמואל אומר:

"האיר פני כל המזרח עד שבחברון"? והוא אומר: "הן!"

ולמה הוצרכו לכך?

שפעם אחת עלה מאור הלבנה, ודימו שהאיר מזרח, ושחטו את התמיד,

והוציאוהו לבית השריפה.

הורידו בהן גדול לבית הטבילה.

זה הפלל הֵיָה במקדש:

כל המיסך את רגליו - טעון טבילה,

וכל המטיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים.

כח, ב גמרא

תניא:

"רבי ישמעאל אומר:

ברק ברקאי.

רבי עקיבא אומר:

עלה ברקאי.

נחומא בן אפקשיון אומר:

אף ברקאי בחברון.

מתיא בן שמואל<sup>168</sup> הממונה על הפייסות אומר:

האיר פני כל המזרח עד שבחברון?

רבי יהודה בן בתירא אומר:

האיר פני כל המזרח עד בחברון, ויצאו כל העם איש איש למלאכתו."

אי הכי,

נגה ליה טובא!

לשכור פועלים קאמרינו.

<sup>168</sup> מסורת הש"ס. גירסת וילנא:

מתיא בן שמואל אומר:

הממונה על הפייסות אומר: האיר פני כל המזרח עד שבחברון?

**2. כח, ב**

**רש"י**

**צלותיה דאברהם.** תפלת הערב שלו:

**מכי משחרי כותלי.** חומות הפגנות למזרח שהלבינו מהנץ החמה הבאה מן המזרח ונוצצת עליהן ובתחילת שבע שעות שהחמה באמצע הרקיע בראש כל אדם אינה עושה עמוד אלא תחתיהן משחירין אותן הכתלים לפי שאין חמה נוצצת אלא בראש הכותל בעוביו ומיצל חודו של שפת עוביו על זקיפת הכותל ומשחרת מההיא שעתא נוטים צללי ערב וקריו ערב:

**אנן מאברהם ניקום ונגמר.** באת ללמדנו להיות זריזין כאברהם:

**חל להיות בערב שבת.** הוצרך למהר תמיד של בין הערבים בכל יכולת לפי שפסחים נשחטו אחריו וצריך לצלותן מבעוד יום ואמרינן התם מוקמינן ליה אדיניה מכי ינטו צללי ערב וקתני נשחט התמיד בשש ומחצה ואי מכי משחרי כותלי מיקרי בין הערבים נשחטיה מכי משחרי דהיינו מתחלת שבע:

**דלא מכווני.** לא הווי זקופים בצמצום ולפי שהחומה היתה רחבה מלמטה והולכת ומתקצרת ועולה ולפיכך אין חודו של שפת עוביו למעלה מיצל על זקיפתו להשחירו עד שתמשך חמה למערב:

**איצטגונינות.** להיות בקי בהליכות המזלות ותחילות השעות דהכי תניא בבבא בתרא (דף טז:.) והי' בריך את אברהם בכל איצטגונינות גדולה היתה בלבו וכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו לשאול במזלות:

**אמר רב ספרא:**

צלותיה דאברהם - מכי משחרי כותלי.

**אמר רב יוסף:**

אנן מאברהם ניקום ונגמר!

**אמר רבא:**

תנא - גמר מאברהם,

ואנן - לא גמרינן מיניה?!

דתניא:

**"ויביום השמיני ימול בשר ערלתו"** (ויקרא יב, ג) -

**מלמד שכל היום בשר למילה, אלא שהזריזין מקדימין למצות,**

**שנאמר: "וישכם אברהם בבקר ויחבש [את חמורו]"** <sup>169</sup> (בראשית כב, ג)!

**אלא אמר רבא:**

רב יוסף, הא קא קשיא ליה:

דתנן:

**"חל ערבי פסחים להיות בערב שבת:**

**נשחט - בשש ומחצה,**

**וקרב - בשבע ומחצה"** (פסחים נח.),

ונשחטיה מכי משחרי כותלי!

מאי קשיא?

ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה משחרי,

משום דלא מכווני טובא.

**אי נמי,**

שאני אברהם, דאיצטגונינות גדולה היתה בלבו.

**אי נמי,**

משום דזקן ויושב בישיבה הוה.

**דאמר רבי חמא ברבי חנינא:**

מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם.

היו במצרים - ישיבה עמהם, שנאמר: **"לך ואספת את זקני ישראל"** <sup>170</sup> (שמות ג, טז),

היו במדבר - ישיבה עמהם, שנאמר: **"אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"** <sup>171</sup> (במדבר יא, טז).

אברהם אבינו - זקן ויושב בישיבה הוה, שנאמר: **"ואברהם זקן בא בימים"** <sup>172</sup> (בראשית כד, א),

יצחק אבינו - זקן ויושב בישיבה הוה, שנאמר: **"ויהי כי זקן יצחק"** <sup>173</sup> (בראשית כו, א),

יעקב אבינו - זקן ויושב בישיבה הוה, שנאמר: **"ועיני ישראל קבדו מזקן"** <sup>174</sup> (בראשית מח, ט),

אליעזר עבד אברהם - זקן ויושב בישיבה הוה,

שנאמר: **"ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו"** <sup>175</sup> (בראשית כד, ב).

**אמר רבי אלעזר:**

<sup>169</sup> וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו ויחך את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויחך אל המקום אשר אמר לו האלהים  
<sup>170</sup> לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם ה' אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים  
<sup>171</sup> ויאמר והוזה אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת מי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך  
<sup>172</sup> ואברהם זקן בא בימים והוזה ברוך את אברהם בכל  
<sup>173</sup> ויהי כי זקן יצחק ותקחיו עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הגני  
<sup>174</sup> ועיני ישראל קבדו מזקן לא יכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם  
<sup>175</sup> ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי

שמושל בתורת רבו.

"הוא דמשק אליעזר"<sup>176</sup> (בראשית טו, ב).

אמר רבי אלעזר:

שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים.

רש"י

דולה ומשקה. נוטריקון של  
דמשק:

<sup>176</sup> ויאמר אברהם אדני יהוה מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר

**3. כח, ב****רש"י**

**שבע מצות.** שנצטוו לשאר כל בני נח אבל תורה לא נתנה לו : **אפילו עירובי תבשילין.** שאינו הלכה למשה מסיני אלא תקנת סופרים שעתידין לתקן :

אמר רב:

קיים אברהם אבינו כל התורה פולה,

שנאמר: **"עקב אשר שמע אברהם בקלי,****וישמר מצוותי מקותי ותורותי"** [בראשית כו, ה).

אמר ליה רב שימי בר חייה לרב:

ואימא: **שבע מצות!**

הא איכא נמי מילה.

ואימא: **שבע מצות ומילה!**

אמר ליה:

אם כן, **"מצותי ותורתי"** (בראשית כו, ה) - למה לי?אמר רבא<sup>177</sup>, ואיתימא רב אשי:

קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין,

שנאמר: **"תורתי"** (בראשית כו, ה) - אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

4. כח, ב

רש"י

ואיהו מפשר. פותר החלום  
 כלומר הוא שואל הוא משיב:  
**אמר איהו.** זה שעל הגג:  
**עד שבחברון.** שאילה היא:  
**ואיבעית אימא האי דקאי**  
**אארעא.** אמר הן כיצד אמר הא  
 דקאי אארעא האיר פני כל  
 המזרח בלשון שאילה וזה אומר  
 לו עד שבחברון האיר וא"ל האי  
 דקאי אארעא הן כך אני שואל  
 ומצינו בתלמוד ירושלמי (פי"ג  
 ה"א) כדי להזכיר זכות אבות  
 מזכירין חברון:

**"מתיא בן שמואל אומר:**

**"האיר פני כל המזרח עד שבחברון?"]**, והוא אומר: **"הו!"**.

מאן **"אמר: הו?"**

אילימא: הך דקאי אאיגרא - הוא חלים והוא מפשר!  
 אלא: הך דקאי אארעא - מנא ידע?

אי בעית אימא: הך דקאי אארעא,  
 ואי בעית אימא: הך דקאי אאיגרא.

**"איבעית אימא: הך דקאי אאיגרא."**  
 אומר איהו: **"האיר פני כל המזרח"**,  
 ואמר ליה הך דקאי אארעא: **"עד שבחברון?"**,  
 ואמר ליה איהו: **"הו"**.

**"ואיבעית אימא: הך דקאי אארעא."**  
 אומר איהו: **"האיר פני כל המזרח?"**,  
 ואמר ליה: **"עד שבחברון"**,  
 ואמר ליה: **"הו"**.

**5. כח, ב - כט, א**

**רָק"י**

**ומי מיחלף.** צימוח תימור חמה  
 בצימוח תימור לבנה :  
**תימור של חמה.** עלות השחר  
 שנבקע ונראה כתמר זקוף לשון  
 ותמרות עשן (יואל ג) על שם  
 שזוקף ועולה :  
**יום המעונן.** הרקיע קשור בעבים  
 ואין התימור נראה בעד ערפל  
 אלא במקום פיזור העבים  
 במקומות הרבה בין עב לעב :  
**שמע מינה.** מדקאמר ביום  
 המעונן נבקע במקומות הרבה :  
**יומא דעיבא כוליה שימשא.**  
 אפילו במקום צל שהחמה בוקעת  
 בכל מקום ואינה יוצאת דרך חלון  
 כנגד חלונות שהעבים עומדים  
 בפניה והיא מתפשט עליהם  
 ובוקעת בכל פיסוק שבהן :  
**לשטוח עורות.** לייבש :  
**לא תלוש.** בפסח :  
**זוהמא דשמשא.** אותו חום של  
 יום המעונן :  
**דנא דחלא.** שפיה סתום יפה שלא  
 יצא ריחו ויחלוש וכשאתה נוקב  
 נקב קטן יוצא שם ריח חזק מאד  
 כך יום המעונן מתוך שהחמה  
 מכוסה וחום שלה כבוש נוקבת  
 בכח דרך נקב העבים :  
**שברירי דשמשא.** סנורים  
 (בראשית יט) מתרגמינן שברירי  
 שמש הנוקבת בכח דרך נקב  
 העבים קטנים הנותן עיניו כנגד  
 הנקב קשים לו הסנורים יותר מן  
 המסתכל בחמה שבאור :  
**וסימניך דילפא.** קשה דלף היורד  
 על האדם משאם נכנס כל גופו  
 למים :  
**הרהורי עבירה.** תאות נשים  
 קשים להכחיש את בשרו יותר  
 מגופו של מעשה :  
**ריחא דבישרא.** המריח בשר צלי  
 קשה לו ריח מאד שמתאווה לו :  
**שילהי דקייטא.** אלול שהוא סוף  
 הקיץ קשה מקייטא קשה חומו  
 מחום הקיץ של תמוז לפי שכבר  
 נתחמם כל האויר וגוף הבריות  
 בחום הקיץ שעבר עליו תמיד  
 מתחמם הוא עתה בחום קל  
 ומזיקו :  
**וסימניך תנורא שגירא.** תנורא  
 שהוסק ביום פעמים ושלוש חם  
 הוא ונוח להסיקו בעצים  
 מועטים :  
**אישתא דסיתוא.** קדחת של ימות  
 החורף מחממות את החולה בידוע  
 שהוא קשה מאד יותר מקדחת  
 המבערת בימות הקיץ :  
**וסימניך תנורא קרירא.** צריך  
 עצים מרובים להסיקו אף זה  
 שהאויר צונן והגוף צונן והחולי  
 מבעירו בידוע שהוא חולי קשה :  
**מיגמר בעתיקתא קשה מחדתא.**  
 מי שלמד והסיר דעתו ושכח קשה  
 לחזור וללמוד מה ששכח יותר  
 ממה שלא למד :  
**וסימניך טינא בר טינא.** טיט  
 שגובלים אותו מטיט חומר כותל  
 ישן קשה לגבלו יותר מטיט של  
 עפר חדש :

**"וְלָמָּה הוּצַרְנוּ לְכָךְ?  
 [שְׁפַעַם אַחַת עָלָה מְאוֹר הַלְבָנָה, וְדִמּוּ שֶׁהָאִיר מְזַרְח, וְשִׁחַטוּ אֶת הַתְּמִיד,  
 הוּצִיאֹהוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה"]**

ומי מיחלף?!

והתניא:

**"דבי אומרא:**

**אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה,  
 תימור של לבנה - מתמר ועולה במקל,  
 תימור של חמה - מפציע לכאן ולכאן!"**

**תנא דבי רבי ישמעאל:**

**"יום המעונן היה, ומפציע לכאן ולכאן."**

אמר רב פפא:

שמע מינה:

**יומא דעיבא - כוליה שמשא.**

למאי נפקא מינה?

לשטוחי עורות.

אי נמי,

לכדדרש רבא:

**אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה.**

אמר רב נחמן:

**זוהמא דשימשא - קשי משימשא.**

**וסימניך: דנא דחלא.**

**שברירי דשימשא - קשו משימשא.**

**וסימניך: דילפא.**

**כטא, הרהורי עבירה - קשו מעבירה.**

**וסימניך: ריחא דבישרא.**

**שילהי דקייטא - קשיא מקייטא.**

**וסימניך: תנורא שגירא.**

**אישתא דסיתוא - קשיא מדקייטא.**

**וסימניך: תנורא קרירא.**

**מיגמר בעתיקתא - קשיא מחדתא.**

**וסימניך: טינא בר טינא.**



6. כט, א

רש"י

**מאי טעמא דרבי.** דאמר תימור של חמה מפצע: **אילה זו.** לאו דווקא נקט שהרי אין קרנים לנקיבה: **למה נמשלה אסתר כאילת.** במס' מגילה (ד' טו:): אמרינן דאסתר אמרה מזמור זה כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכנה אמרה אלי אלי למה עזבתני: **הניחא למ"ד.** פלוגתא במסכת מגילה (דף ז.). איכא למאן דאמר מטמאה את הידים ואיכא למ"ד דאינה מטמאה את הידים דלאו ספר היא: **מוקים לה כרבי בנימין בר יפת.** כלומר דריש להאי שחר כר' בנימין בר יפת: **למה נמשלה תפלתן של צדיקים כו'.** דהאי שחר לשון תפלה הוא דריש ליה כמו רוחי בקרבי אשחרך (ישעיה כו) למנצח על התפלה שהיא כאילת שכי' שמגדלת קרניה מפצילות בכל שנה ושנה נוסף בה פיצול אחד:

[תימור של חמה - מפציע לכאן ולכאן].

אמר רבי אבהו:

מאי טעמיה דרבי?

דכתיב: **"למנצח על אילת השחר"** (תהלים כב, א),

מה אילה זו - קרניה מפצילות לכאן ולכאן,

אף שחר זה - מפציע לכאן ולכאן.

אמר רבי זירא:

למה נמשלה אסתר לאילה?

לומר לה: מה אילה - רחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה,

אף אסתר - היתה חביבה על אחשוורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה.

אמר רבי אסי:

למה נמשלה אסתר לשחר?

לומר לה: מה שחר - סוף כל הלילה,

אף אסתר - סוף כל הנסים.

והא איכא חנוכה!

ניתנה לכתוב קא אמרינן.

הניחא למאן דאמר: אסתר ניתנה לכתוב,

אלא למאן דאמר: אסתר לא ניתנה לכתוב - מאי איכא למימר?

מוקים לה כרבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר.

דאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר:

למה נמשלו תפלתן של צדיקים כאילת?

לומר לה: מה אילה זו - כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות,

אף צדיקים - כל זמן שמרבין בתפלה תפלתן נשמעת.

## רש"י

**אימת אילימא כו'.** קא סלקא דעתיה הורידו כהן גדול לבית הטבילה סיפא דמתניתין הוא וביום שטעו לשחוט את התמיד בלילה קאמר הורידו כ"ג לבית הטבילה לשחוט תמיד אחרי הטבילה אימת הוה האי טעות: **אי נימא בשאר ימות השנה.** דלאו יוה"כ ובסוף אחד מן החדשים כשהלבנה צומחת סמוך לעלות השחר: **לא סגי דלאו כהן גדול.** לא דיי עבודת שאר ימים דלאו בכהן גדול:

**מאור הלבנה מי איכא.** לצמוח סמוך לשחר: **ה"ק וביום הכפורים כי אמר ברק ברקאי כו'.** והוציאוהו לבית השריפה מסקנא דמילתא הוא והורידו כ"ג מילתא באפיה נפשיה היא ומהדר לאורויי בסדר עבודה דיוה"כ והכי קאמר כשהרואה אומר ברקאי היו מורידין כ"ג ביוה"כ לבית הטבילה שחרית:

## 7. כט, א

**"שחטו את התמיד [והוציאוהו לבית השריפה. הורידו כהן גדול לבית הטבילה]."**

אימת?

**אילימא:** בשאר ימות השנה - לא סגי דלאו כהן גדול!!  
**אלא:** ביום הכפורים - מאור הלבנה מי איכא!!

הכי קאמר:

וביום הכפורים, כי אמר: "ברק ברקאי", הורידו כהן גדול לבית הטבילה.

8. כט, א-ב

[שחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה].

תני אבוה דרבי אבין:

"לא זו בלבד אמרו,

אלא אף מליקת העוף, וקמיצת מנחה בלילה - תשרף."

בשלמא "עולת העוף" - מאי דהוה הוה,

כט, אלא "קומץ" - נהדרה, ונהדר ונקמצה ביממא!

הוא תני לה והוא אמר לה:

כלי שרת מקדשין אפילו שלא בזמנו.

מיתבי:

"זה הכלל: כל הקרב ביום - קדוש ביום,

וכל הקרב בלילה - קדוש בין ביום ובין בלילה<sup>178</sup>,

וכל הקרב בין ביום ובין בלילה - קדוש בין ביום ובין בלילה."

קתני מיתה: "כל הקרב ביום - קדוש ביום",

"ביום" - אין,

בלילה - לא!

דילמא אינו קדוש ליקרב, אבל קדוש ליפסל.

מתיב רבי זירא:

"סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר השבת,

והקטיר את הבזיכין בשבת - פסולה.

כיצד יעשה?

יניחנו לשבת הבאה,

שאפילו עמדה על השלחן ימים רבים - אין בכך בלום" (מנחות ק.).

ואמאי? תקדוש ותיפסל!

אמר רבא:

מאן דקא מותיב - שפיר קא מותיב.

ואבוה דרבי אבין נמי - מתניתא קאמר,

וקסבר: לילה - אין מחוסר זמן,

יום - מחוסר זמן.

כי מטי בי שמישי תקדוש ותפסול!

אמר רבינא:

שקדם וסלקו.

מר זוטרא, ואיתימא רב אשי אמר:

אפילו תימא: בשלמא קדם וסלקו,

כיון שסדרו שלא כמצותו, נעשה כמו שסדרו הקוף.

רפ"ה

לא זו בלבד. לא זבח לבדו שנשחט בלילה אמרו

ישרף:

אלא אף מליקת העוף וקמיצת המנחה בלילה

תשרף. דגמרי להו משחיטה דמליקת העוף

וקמיצת מנחה במקום שחיטת הזבחים הם:

מאי דהוה הוה. אי אפשר להחזירה:

הוא תני לה. להא מתניתין והוא אמר לה האי

תירוצא מדעתו:

כלי שרת מקדשין שלא בזמנו. והקומץ טעון

מתן כלי וכיון שקידש הקומץ בכלי לשם קומץ

אינו חוזר להיות טבל כמנחה שלא נקמצה ועל

כרחיה מאחר שזה קרוי קומץ אינך חוץ שירים:

כל הקרב ביום. כגון המנחות והלבונה והדם

והקטורת:

קדוש. בכלי שרת ביום ויקדש קדושת הגוף:

כל הקרב בלילה. כגון מנחות נסכים דאמר מר

(מנחות מד:): ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה:

קדוש. בכלי שרת קדושת הגוף אם נתנו בהן

בלילה:

קתני מיתה כל הקרב ביום קדוש ביום אבל

בלילה לא. אינו קדוש:

ליקרב. להיות כשר ליקרב אבל קדוש להיות

מוכשר באותה קדושה ליפסל בטבול יום

ובמחוסר כפרים אם נגע בו וביוצא אם יצא

ובלינה אם לן וזו גם היא נפסלת בלינה דק"ל

בזבחים (דף פז). עמוד השחר עושה לינה

ונפסלת קמיצת לילה שאין חוזרת עוד לטבלה:

פסולה. שלא נסדרה בשבת לעמוד שם שבעת

ימים כמשפטם והרי היא מחוסרת זמן [ול"י

דל"ג פסולה דהא מסקנא דשמעתין לא חשיב

סידור יום ראשון סידור אלא כסידור הקוף

וכמונח בקופסא דמי ולמה יפסול הלחם

בהקטרת הבזיכין והלא לא קידש השלחן

ללחם כלל אא"כ פירקו בשבת הבאה ויחזור

ויסדרנו והכי מוכח נמי מדקתני כיצד יעשה

אלמא יש תקנה לדבר וה"ל גריס בפירוש ר"ח

איש רומי מתיב רבי זירא כו' והקטיר הבזיכין

בשבת כיצד יעשה וכי' ורבותא הוא דנקיט

אע"ג דהקטיר הבזיכין בשבת כמו שרגילין

לעשות יביא בזיכין אחרים ויסדר עם הלחם]:

כיצד יעשה יניחנו. על השלחן עד שבת הבאה:

תיקדש ותיפסל. כיון דכלי שרת מקדשין שלא

בזמנו ליפסל ויקדש השלחן את הלחם מאחד

בשבת ליפסול בסידור שלא בזמנו:

אמר רבא האי דקא מותיב שפיר קא מותיב

ואבוה דרבי אבין. דמותבי ליה מיניה לאו

שמעתתא דאמוראי אמר דנימא דאיתותב אלא

מתניתא תנא וצריכין אנו ליישב דלא ליקשו

מתניתא אהדדי ותוציניהו הכי קסבר תנא

דאבוה דר' אבין לילה לא הוי חסרון זמן הואיל

והיתה ראויה ליקדש בכלי שרת שחרית הלכך

כלי שרת מקדשין הקומץ בלילה:

אבל יום מחוסר זמן. דבר שאין זמנו היום עד

מחר והרי הוא מחוסר זמן יום שלם הוי חסרון

זמן וכ"ש זה שאינו זמנו לקדש עד יום השבת:

כי מטי בי שמישי. דלילי שבת שהיא ראויה

לקדש מחר תקדש על השלחן דקאמרת לילה

אין מחוסר זמן ותיפסל משום סידור לילה

ולשחרית נפסל בלינה:

שקדם וסילקו. סמוך לחשיכה ערב שבת:

שלא כמצותו. בחסרון זמן:

נעשה כמו שסידרו הקוף. שלא מדעתו שהרי

נסדר קודם ליל שבת על השלחן בשעה שהוא

מחוסר זמן דלא דמי לקומץ שנקמץ בלילה

ולחם שנסדר בליל שבת דלאו מחוסר זמן הוא

וקדוש ליפסל (ועתה בשבת כשמגיע זמן עריכת

לחם הפנים הכהן יכנס שחרית ויסלק ויסדר

שנית) וכשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד

שיסלקנו ממנו ויחזור ויסדרנו:

<sup>178</sup> הגהות הב"ח. גירסת וילנא: וכל הקרב בלילה - קדוש בלילה

**רַס"י**

**מצוה לשפוש בידו.** ניצוצות של מי רגלים הניתזין על רגליו שלא יצא בהן חוץ ונראה ככרות שפכה שאין מי רגליו מקלחין אלא שותתין וכרות שפכה אינו מוליד ויאמרו על בניו שאינם שלו:

**במקומה.** בנקב פי הטבעת אסור זה לקרות ק"ש. ידיו בבית הכסא מחיזה מפסקת ובית הכסא לפניו מהמחיזה וזה הכניס ידיו דרך תור שבמחיזה:

**ורב חסדא אמר אסור.** משום כל עצמותי תאמרנה וגוי (תהלים לה) טעמא משום כל עצמותי אבל משום זוהמת הריח לא וקשיא לרב פפא מתרוייהו:

**במקומה נפיש זוהמא.** שחמה היא שלא יצאה לאויר ולא נתפזר ריחה:

**הלכה בסעודה.** כלומר הלכה זו אמרו בהלכות סעודה:

**אדם.** שיצא מתוך הסעודה להשתין מים נוטל ידו אחת אותה ששיפוש בה ניצוצות:

**והפליג.** שהה:

**נוטל שתי ידיו.** דכיון שהפליג שעה אחת או שתים הסיח דעתו מסעודתו ולא נזהר לשמור ידיו והן עסקניות:

**לא יטול מבחוץ.** שלא יאמרו עליו לא נטל:

**ומחזיר הטפיח על האורחין.** ה"ג לה בתוספתא [פ"ד] דברכות טפיח פך שיוצקין ממנו מים על הידים מחזירו על האורחים המסובין והשמש מחזירו עליהן ואומר יש בכס הצריך ליטול ואין זאת אלא להודיע שנטל זה שהכניס את ידיו:

**לא אמרן.** דלא יטול בחוץ אלא שאינו צריך עוד לאכול אלא לשתות הוא נכנס שהיו רגילין להאריך לשתות בשתיה אחר המזון ומיהו צריך ליטול שמא יתן פרוסה לתוך פיו:

**מידע ידע דאנינא דעתיה.** ולא חשדי ליה:

**9. כט, ב - ל, א**

**"זה הכלל היה במקדש: [כל המיסך את רגליו - טעון טבילה, וכל המטיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים]."**

**בשלמא "רגלים" - משום ניצוצות, אלא "ידים" - מאי טעמא?**

**אמר רבי אבא:**

**זאת אומרת: מצוה לשפוש.**

**ל, א**

**מסייע ליה לרבי אמי,**

**דאמר רבי אמי:**

**אסור לאדם שיצא בניצוצות שעל גבי רגליו, מפני שנראה ככרות שפכה, ומוציא לעז על בניו שהן ממזרים.**

**אמר רב פפא:**

**צוואה במקומה - אסור לקרות קריאת שמע.**

**היכי דמי?**

**אי דנראית - פשיטא!**

**אי דלא נראית - לא ניתנה תורה למלאכי השרת!**

**לא צריכא, דיושב - ונראית,**

**עומד - ואינה נראית.**

**ומאי שנא מצוואה על בשרו?**

**דאיתמר:**

**צוואה על בשרו, או שהיו ידיו בבית הכסא -**

**רב הונא אמר:**

**מוותר לקרות קריאת שמע,**

**ורב חסדא אמר:**

**אסור לקרות קריאת שמע.**

**במקומה - נפיש זוהמא,**

**שלא במקומה - לא נפיש זוהמא.**

**תנו רבנן:**

**"הלכה בסעודה:**

**אדם יוצא להשתין מים - נוטל ידו אחת ונכנס.**

**דיבר עם חבירו והפליג - נוטל שתי ידיו ונכנס.**

**וכשהוא נוטל - לא יטול מבחוץ ויכנס,**

**מפני חשד,**

**אלא: נכנס וישוב במקומו ונוטל שתי ידיו,**

**ומחזיר הטפיח על האורחין."**

**אמר רב חסדא:**

**לא אמרן אלא לשתות,**

**אבל לאכול - נוטל מבחוץ ונכנס,**

**דמידע ידע דאנינא דעתיה.**

**אמר רב נחמן בר יצחק:**

**ואנא, אפילו לשתות נמי, מידע ידעי דאנינא דעתאי.**

10. ל, א-ב

רס"י

משנה

אין אדם נכנס לעזרה לעבודה, אפילו טהור, עד שיטבול.  
 חמש טבילות ועשרה קדושין טובל בהן גדול ומקדש בו ביום,  
 וכולו בקדש, על בית הפרוה,  
 חוץ מזו בלבד.  
 פרסו סדיו של בוש בינו לבין העם.

**מתני'**  
 לעבודה. לאו דוקא דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול וטעמא מפרש בגמרא:  
**חמש טבילות וכו'.** יליף לה בגמרא:  
**על בית הפרוה.** על גג לשכת בית הפרוה:  
**חוץ מזו.** הראשונה שאינה באה חובה ליום הכפורים דהא כל יומא נמי איתא אבל טבילות הבאות חובה ליוה"כ כתיב בהן במקום קדוש בעניינא דאחרי מות:

גמרא

"שאלו את בן זומא:  
 טבילה זו - למה?"

אמר להם:  
 ומה המשנה מקודש לקודש,  
 וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת - טעון טבילה.  
 המשנה מחול לקודש,  
 וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת - אינו דין שטעון טבילה!  
**רבי יהודה אומר:**  
 סרף טבילה היא זו,  
 כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש".

**גמ'**  
**טבילה זו.** של כל שחרית למה לטהור:  
**ומה המשנה מקודש וכו'.** כהן גדול בחמש עבודות ביוה"כ המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ ששני המקומות קדש ועל שניהן ענוש כרת הנכנס בטומאה:  
**טעון טבילה.** בין עבודה לעבודה כדיליף בפרקין (דף לב). וזה הבא מביתו לעזרה שהוא מחול אל הקדש וכו':  
**סרף טבילה היא זו.** אין כאן חובה מן התורה אלא לסרף ולתפוש בשם טבילה כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאין ולתת ללבו אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה ולא יעבוד היום:  
**באחולי עבודה.** אם לא טבל שחרית ועבד:  
**לבן זומא.** דאמר דאורייתא היא שהרי ניתן ק"ו לידרש הויא עבודתו מחוללת:  
**לרבי יהודה.** דאמר דרבנן היא לא מחיל:  
**ולבן זומא מי מחיל.** והא מכהן גדול ביום הכפורים יליף לה והוא עצמו שלא טבל ולא קדש ביוה"כ בין בגדי זהב לבגדי לבן שהוא משנה בה עבודתו כשירה:  
**אחד כ"ג כו' עבודתו פסולה.** בפרק שני דזבחים (דף יט): ילפינן דכשלא רחוק ידים ורגלים מחלל עבודה:

במאי קא מיפלגי?

לב,

באחולי עבודה קא מיפלגי:  
 לבן זומא - מחיל עבודה,  
 לרבי יהודה - לא מחיל עבודה.

ולבן זומא - מי מחיל!?

"בהן גדול: שלא טבל ולא קידש בין בגד לבגד,

ובין עבודה לעבודה - עבודתו בשרה.

אחד בהן גדול ואחד בהן הדיוט: שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבד עבודה - עבודתו פסולה!"

**לבן זומא קאי עליה בעשה.** מק"ו דכ"ג שעובר בעשה כדכתיב (ויקרא טז) ורחץ את בשרו במים ולבשם:  
**ומי אית ליה לרי יהודה הך סברא.** דמתני' שיהיו כל הנכנסין לעזרה צריכין טבילה:  
**מצורע.** בשמיני שלו אעי"פ שטבל בשביעי כדכתיב (שם יד) והיה ביום השביעי יגלח וגוי חוזר וטובל בשמיני כשמביא קרבנותיו:  
**ועומד בשער ניקנור.** להכניס ידיו ורגליו בפנים למתן בהונות מדם האשם ושמן הלוג:  
**כדתני טעמא שכבר טבל בערב.** רבי יהודה לטעמיה דאמר אין טבילת שחרית הבאים לעזרה אלא לזכור טומאה ישנה וזה אין צריך לכך שהרי טבל אמש לכל טומאה שעליו:  
**ודקארי לה מאי קארי לה.** מי שעוסק במשנה זו להשיב ממנה בבית המדרש למה נתעסק הלא טעם מפורש בה:  
**לשכת מצורעין.** למה נקראת לשכת מצורעים:  
**ששם מצורעים טובלין.** בשביל שמכניסין בהונותיהן לעזרה:

אלא, למיקם בעשה קא מיפלגי:  
 לבן זומא - קאי בעשה,  
 לרבי יהודה - לא קאי בעשה.

ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא!?

"מצורע - טובל ועומד בשער ניקנור.  
**רבי יהודה אומר:**

אינו צריך טבילה, שכבר טבל מבערב!"

ההוא פדתני טעמא: "שכבר טבל מבערב".

ודקארי לה - מאי קארי לה?

משום דקא בעי למרמא אחריתי עליה:  
 "לשכת המצורעין - ששם מצורעין טובלין.  
**רבי יהודה אומר:**  
 לא מצורעין בלבד אמרו, אלא כל אדם!"

## רש"י

אלא כל אדם. הנכנס לעזרה  
מדקאמר בלבד מכלל דאית ליה  
טבילה במצורע:  
דלא טביל. מבערב לצרעתו:  
אסח דעתיה. משמירת גופו  
צריך הזאה שמא נכנס לאהל  
המת ולא שם אל לבו:  
לדידי מצורע אין צריך טבילה.  
שכבר טבל:  
דייש בטומאה. אותה טומאה  
והורגל עד עכשיו ליגע בטומאה  
לפיכך הוא בחשש טומאות  
שמא אחר טבילה נגע:  
נימא רבנן דפליגי עליה דר"י.  
במתניי קמיתא דקתני מצורע  
טובל ועומד וכו' כבן זומא  
סבירא להו דאמר דאורייתא  
היא לכל אדם הילכך לא שנא  
טבל מבערב ולייש לא טבל ולא  
היינו רבנן דמתניי דפליגי עליה  
במשנה דמדות או דילמא חדא  
תנא היא ושאני מצורע דדייש  
בטומאה:

לא קשיא:  
הא - דטביל,  
הא - דלא טביל.

אי דלא טביל - הערב שמש בעי!

אלא,  
אידי ואידי - דטביל,  
הא - דאסח דעתיה,  
הא - דלא אסח דעתיה.

אי אסח דעתיה - הזאת שלישי ושביעי בעי,  
דאמר רבי דוסתאי בר מתון אמר רבי יוחנן:  
הסח הדעת - צריך הזאה שלישי ושביעי!

אלא,  
אידי ואידי - דלא אסח דעתיה,  
ולא קשיא:  
הא - דטביל על דעת ביאת מקדש,  
הא - דלא טביל על דעת ביאת מקדש.

ואי בעית אימא:  
תני: "לא מצורעין אמרו, אלא כל אדם".

רבינא אמר:  
רבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו:  
לדידי - מצורע אין צריך טבילה,  
לדידכו - אודו לי איזי מיהת דלא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם.

ורבנן?

מצורע - דייש בטומאה,  
כל אדם - לא דייש בטומאה.

אמר ליה אבוי לרב יוסף:  
נימא: רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה, כבן זומא סבירא להו,  
והאי דקתני: "מצורע", להודיעהו כחו דרבי יהודה,  
או דילמא: שאני מצורע, דדייש בטומאה?

אמר ליה:  
שאני מצורע, דדייש בטומאה.

11. ל, ב - לא, א

רש"י

**חוצץ או אינו חוצץ.** לר' יהודה דאמר מפני סרך טבילה בעלמא היא פסלה בה חציצה כשאר טבילות או דילמא כיון דאינה באה אלא להזכירו על הטומאה ישנה ולא לטהר בה היא באה לא פסלה בה חציצה:  
**שמה ביאה.** לענין טבילה זו וצריך לטבול אם בא להכניס אחד מאיבריו לעזרה:

אמר ליה אביי לרב יוסף:

טבילה זו<sup>179</sup> -

לא, א חוצץ, או אינו חוצץ?

אמר ליה:

כל דתקון רבנן - כעין דאורייתא תקון.

אמר ליה אביי לרב יוסף:

ביאה במקצת - שמה ביאה או לא?

אמר ליה:

בהונות יוכיחו,

שהן ביאה במקצת,

ותניא:

"מצוךע - טובל ועומד בשער ניקנור".

12. לא, א

רפ"י

מהו שיעשה סכין ארוכה.  
 לפטור עצמו מן הטבילה ויעמוד  
 חוץ לעזרה ויושיט ידו לפניו  
 וישחוט מי מיפטר בהכי מן  
 הטבילה או דילמא בעי טבילה  
 ולענין הכשירה דקרובן לא קא  
 מיבעיא ליה דאף על גב דעמד  
 מבחוץ ושחט כשירה דתניא  
 בזבחים (דף לב:): בן הבקר לפני  
 ה' ולא שוחט לפני ה':  
**תיבעי לבן זומא.** דמחמיר בה:  
**תיבעי לרבנן דפליגי עליה**  
**דר"י.** ואמרו כל אדם לא בעו  
 טבילה:  
**לגואי.** הנכנס לה:

איבעיא להו:

מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט?

תיבעי לבן זומא,

תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה.

"תיבעי לבן זומא".

עד כאן לא מחייב בן זומא - אלא לגואי,

אבל לבראי - לא,

או דילמא: אתי לאימרוכי?

"תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה".

עד כאן לא קאמרי רבנן התם - דלא קא עביד עבודה,

אבל הכא דקא עביד עבודה - לא,

או דילמא: לא שנא?

תיקו.



13. לא, א-ב

"חמש טבילות ועשרה קידושין טובל [כהן גדול ומקדש בו ביום, וכולו בקדש, על בית הפרוה]."

תנו רבנן:

"חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, וכולו בקדש בבית הפרוה, חוץ מראשונה, שהיתה בחול על גבי שער המים, ובצד לשנתו היתה."

אמר אביי:

שמע מיניה: אין עיטם גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלש אמות.

דתנן:

"כל הפתחים שהיו שם - גובהן עשרים אמה, ורחבן עשר אמות, חוץ משל אולם" (מידות ב, ג).

ותניא:

"ורחץ ... בשרו"<sup>180</sup> (ויקרא טו, ג).

"במים" - במי מקוה,

"כל בשרו" - במים שכל גופו עולה בהן.

וכמה הן?

אמה על אמה ברום שלש אמות,

ושיערו חכמים: מי מקוה - ארבעים סאה."

לא, ב, והא איכא אמה תקרה ואמה מעזיבה!

שערים דבית המקדש, כיון דשישא נינהו - במשהו עבדי להו.

והא איכא האיך משהו!

כיון דלא הואי אמתא - לא חשיב לה.

רש"י

עין עיטם. ממנו באה אמת המים לבית טבילת שער המים שעל החומה ולפי ענין המקראות נראה לי שהוא מעיין מי נפתוח האמור בספר יהושע (טו) שמשם הגבול משפע ויורד למזרח ולמערב והוא הגבול בכל ארץ ישראל והך מילתא דאביי משום דאמרינן בזבחים (דף נד:) סבור למיבנייה לבית המקדש בעין עיטם אמרי נחתיה ביה פורתא דכתיב (דברים לג) ובין כתפיו שכן דשמעינן מיניה שהוא גבוה מן הכל ולא פריש מנא ליה ופריש ליה אביי הכא:

גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלש אמות. כמדת גובה שער המים ובנין כלי של שלש אמות מלמעלה להחזיק ארבעים סאה שאי אפשר למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין שם:

חוץ משל אולם. שגבהו ארבעים ורחבו עשרים:

והאיכא אמה. עובי תקרה על חלל השער:

ואמה מעזיבה. של טיט וחול מגובל יחד להיות המים נוחין שם לבד עומק החלל שלש אמות שחשבת:

במשהו עביד ליה. תקרה שלהן:

<sup>180</sup> הרש"ש גורס: "ורחץ במים את כל בשרו" (ויקרא טו, טז)

## רש"י

## .14 לא, ב

שעבודת היום בבגדי בוץ. שיש  
היום עליו עבודה שהיא בבגדי  
בוץ לפי שאינו רגיל לשרת בלא  
שמנה בגדים ויש מהן של זהב  
כגון ציץ וחשן ואפוד ופעמוני  
המעיל:

"פָּרְסוּ סְדִין שֶׁל בּוּץ [בֵּינוּ לְבֵין הָעָם]".

מאי שְׁנָא "שֶׁל בּוּץ"?

כְּדָא מַר רַב כְּהָנָא:

כְּדִי שִׁיבִיר שְׁעִבּוּדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוּץ,  
הָכָא נְמִי - שִׁיבִיר שְׁעִבּוּדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוּץ.

15. לא, ב - לב, א

רש"י

מתני'

**ונסתפג**. מתעטף באלונטית של בגד לספוג מים שעל בשרו ונסתפג ונתקנח:

**וקידש ידיו ורגליו**. מן הכיור כדיליף לקמן (דף לב). שצריך לכל חליפות בגדי היום קידוש לפשיטה קידוש לבישה וטבילה ראשונה זו שהפשיטה של בגדי חול היא לא הוצרך לקדש על הפשיטה:

**קרצו**. מפרש בגמרא:

**ומירק אחר**. וגמר כהן אחר שחיטה לפי שאין קבלת הדם כשירה אלא כבהן גדול וצריך למהר ולקבל:

**על ידו**. בשבילו כמו קוצץ אדם ע"י עצמו (ב"מ דף צג). אי נמי על ידו לשון אחריו וסמוך לו והרבה יש בספר עזרא על ידו החזיק פלוני את החומה (נחמיה ג):

**קטורת של שחר היא היתה קריבה וכו'**. בגמ' מפרש:

**מחמין לו חמין**. מבערב יום הכפורים ומטילין ביום הכפורים לתוך חקק בנין בית טבילתו: **שתפיג**. להמיר מיד צינתו במקצת כמו ויפג לבו (בראשית מה) מפגיגין טעמן (ביצה דף יד). וריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן וריחו לא פג:

גמ'

**רבנן**. תלמידי דרב פפא אמרו כך לפניו:

**הא**. מתני' דלא תנן בה שני קידושים בטבילה ראשונה:

**דלא כר"מ**. דפליג במתני' בטבילה שניה אדרבנן שהיו מקדימין קידוש לפשיטה והוא הקדים פשיטה לקידוש דתנן ר' מאיר אומר פשט וקידש ושמעינן מיניה דס"ל דשני קידושים שהוצרך הכתוב בין בגד לבגד כדיליף לקמן תרוייהו משום לבישת בגדים המתחלפים תחת הראשונים הוא וקאמרי מתני' לאו דכוותיה תנן דאי ר"מ בטבילה ראשונה נמי ניבעי תרי קידושי דהא בגדי קדש הוא בא ללבוש:

**חד אפשיטה**. והלכך הכא דפשיטה דבגדי חול היא לא בעיא קידוש והכא גבי טבילה שניה שנחלק ר' מאיר להקדים פשיטה לקידוש לאו משום דס"ל קידוש ראשון שכל טבילה מחמת לבישה בא אלא בגזירת הכתוב פליגי:

**ופשט ורחץ ורחץ ולבש**. ופשט את בגדי הבד אשר לבש וגו' וסמך ליה ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו והטיל הכתוב רחיצה בין פשיטה לבישה והאי ורחץ דרשינן ליה לקמן לענין קידוש וילפינן מיניה תרי קידושי דשדינן ורחץ אופשט ואולבש כאילו כתיב ורחץ תרי זימני:

**ר"מ סבר מקיש**. קידוש פשיטה לקידוש של לבישה מה לבישה לובש ואח"כ מקדש קידוש השני כדאמרינן לקמן הכל מודים בקידוש שני כשהוא לובש מקדש ויליף לה מקראי אף קידוש של פשיטה פושט ואח"כ מקדש ורבנן סברי מה לבישה כשהוא לובש מקדש ולדברי הכל קידוש בתרא אחר לבישה אף פשיטה כשהוא לובש בגדים שהוא בא לפשוט מקדש ואח"כ פושט:

**ומי מצית אמרת**. דלא מצריך ר"מ אטבילה ראשונה תרי קידושי:

**והתניא כו'**. וגם טבילה ראשונה תניא מדלא מצרכו ליה רבנן אלא חד קידוש אלא טעמא דר"מ משום דקסבר תרוייהו משום בגדים שהוא לובש הוה:

**אמר להו אי תניא**. בהדיא דמצריך ליה תרי קידושי תניא ומההיא איכא למשמע דטעמא דר"מ משום תרוייהו אלבישה אבל אי לא אשכחייתו מתני' בהדיא לא הוה שמעינן ליה מפלוגתא דטבילה שניה דמתני' איכא לפרושי כדאמרינן להו:

משנה

פֶּשֶׁט, יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפַּג.

הֵבִיאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב, וְלִבְשׁ, וְקִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.

הֵבִיאוּ לוֹ אֶת הַתָּמִיד - קָרְצוּ, וּמִירַק אַחַר שְׁחִיטָה עַל יָדוֹ.

קָבַל אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ.

נִכְנַס לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר,

וּלְהִיטִיב אֶת הַנְּרוֹת,

וּלְהַקְרִיב אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָאֲבָרִים וְהַחֲבִיתִין וְאֶת הַיָּיִן.

קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר - הִיְתָה קְרִיבָה בֵּין דָּם לְאֲבָרִים,

שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים - בֵּין אֲבָרִים לְנִסְכִּים.

אִם הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ אִי־סְטָנִים -

מִחֲמִין לוֹ חֲמִין, וּמְטִילִין לְתוֹךְ הָאֲזֵנוֹ, בְּדֵי שֶׁתְּפִיג צִינָתוֹ.

גמרא

אמרוהו רבנן קמיה דרב פפא:

הא - דלא כרבי מאיר.

דאי רבי מאיר,

כיון דאמר<sup>181</sup>: תרי קידושי - אלבישה עביד להו,

הכא נמי ליעביד תרי קידושי אלבישה!

אמר להו רב פפא:

בין לרבנן בין לרבי מאיר,

חד - אפשיטה דבגדי קודש,

וחד - אלבישה.

והכא בהא קא מיפליגי:

"ופשט ... ורחץ ... ולבש"<sup>182</sup> (ויקרא טז, כג-כד).

רבי מאיר סבר: מקיש פשיטה ללבישה,

מה לבישה - לובש ואחר כך מקדש, אף פשיטה - פושט ואחר כך מקדש.

ורבנן סברי: מקיש פשיטה ללבישה,

מה לבישה - כשהוא לובש מקדש, אף פשיטה - כשהוא לובש מקדש.

אמרו ליה רבנן לרב פפא:

ומי מצית אמרת הכי?!

והתניא:

"פרסו סדין של פוג בינו לבין העם,

פשט וירד וטבל, עלה ונסתפג,

הביאו לו בגדי זהב, ולבש, וקידש ידיו ורגליו.

רבי מאיר אומר:

פשט וקידש ידיו ורגליו,

וירד וטבל, עלה ונסתפג,

הביאו לו בגדי זהב, ולבש, וקידש ידיו ורגליו!"

אמר להו:

אי תניא - תניא.

<sup>181</sup> לד, ב במשנה.

<sup>182</sup> ופשט את בגדי הבד אשר לבש כבואו אל הקודש והניחם שם ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו

**רש"י**

**עשרה קידושין.** לחמש טבילות:  
**תשעה הווי.** דחסרא ליה טבילה ראשונה חד קידוש:  
**אמרי לך רבנן.** קידוש עשירי החסר כאן:  
**קידושא בתרא.** כשגמר עבודת כל היום ופושט בגדי קודש ולובש בגדי חול:  
**עביד ליה התם.** כשבא לפשוט בגדי קודש דלדין סבירא לן קידוש חד אפשיטה וחד אלבישה ולר' מאיר לא מקדש מידי שהרי אינו בא ללבוש בגדי קודש:  
**ובא אהרן אל אהל מועד.** נאמר אחר שגמר הקטרה ומתן דמים פר ושעיר:  
**למה הוא בא.** אל ההיכל הרי גמר עבודותיו אף במקרא זה לא פירש מה יעשה לשם:  
**אינו בא אלא להוציא כף ומחתה.** שהניח בין הבדים כדכתיב ותתן את הקטרת על האש וגו':  
**שכל הפרשה.** נאמרו המקראות על סדר העבודות המחלפות כסידורן בפרשה כך סדר עבודתם חוץ ממקרא זה שכתב הוצאת כף ומחתה עם עבודות הפנימיות ולא הפסיק עבודת אילו ואיל העם בנתיים והיה לו לכתוב בתחילה ויצא ועשה את עולתו וגו' ואח"כ ובא אהרן להוציא כף ומחתה ואח"כ ופשט את בגדי הבד והניחם שם ורחץ את בשרו במים ולבש את בגדיו שמונה של כל השנה ועשה המוספין ותמיד של בין הערבים:  
**מאי טעמא.** צריך להפסיק באילו ואיל עם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה:  
**אמר רב חסדא גמירי.** הלכה למשה מסיני:  
**חמש טבילות.** בו ביום:  
**ואי כסידורן.** של עבודות כתיב מקרא זה:  
**לא משכחת בהן אלא שלש טבילות.** אחת לתמיד של שחר ואחת בינו ובין עבודת היום כולה עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספין ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב:

בשלמא לרבי מאיר -  
**לבא** היינו המשכחת לה ^ **עשרה קידושין**,  
 אלא לרבנן - תשעה הווי!  
**אמרי לך רבנן:**  
 קידושא בתרא - כי פשיט בגדי קדש ולביש בגדי חול, עביד ליה התם.  
**תנו רבנן:**  
**"ובא אהרן אל אהל מועד"** (ויקרא טז, כג).  
**למה הוא בא?**  
**אינו בא אלא להוציא את הכף ואת המחתה,**  
**וכל<sup>183</sup> הפרשה נולה נאמרה על הסדר, חוץ מפסוק זה."**  
**מאי טעמא?**

**אמר רב חסדא:**  
 גמירי: חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום,  
 ואי כסדרן - לא משכחת להו אלא שלש טבילות וששה קידושין.

<sup>183</sup> מסורת הש"ס. גירסת וילנא: **שכל**

16. לב, א

רס"י

ולבש את בגדיו. שמונה בגדים המיוחדים לו כל ימות השנה:

**מעבודה לעבודה.** מעבודת פנים לעבודת חוץ והי"ה מחוץ לפנים ולקמן מסיים מילתיה וקטני חמש עבודות הוו הרי חמש טבילות:

**כתונת בד קודש ילבש ורחץ במים וגו'.** הרי כשהוא משנה מעבודת התמיד להתחיל בעבודת היום שהיא פנימית כדכתיב בתריה ולקח את שני השעירים וגו' וכוליה עניינא:

**ואומר בגדי קדש הם.** בתוך מקרא זה עצמו לדרוש יש לך שלש תיבות הללו שהן יתירות כולן ולקמיה מפרש מאי דרשה: **וחמש עבודות הן.** אתיא בין לרבי בין לר"י:

**ת"ל ופשט ורחץ וגו'.** הך מילתא רבי קאמר לה דגמר טבילות מורחץ במים דכתיב בבגדי לבן ואייתר ליה האי קרא דר"י ודריש לה לקידושין ופשט ורחץ ורחץ ולבש הטיל הכתוב ורחץ בין ופשט ולבש ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה:

**מה מקום שאין טעון טבילה.** כל ימות השנה הבא לעבוד אין טעון טבילה מן התורה אלא מדברי סופרים לזכור טומאה ישנה:

**טעון קידוש.** דכתיב (שמות מ) בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו:

**מקום שטעון טבילה.** ביוה"כ לכל חליפות בגדים:

**מה לבישה טעון קידוש.** דנפקא לן מק"ו מטבילה כדאמרן ומופשט ורחץ לא דריש ר"א בר"ש שטעון קידושין דמיבעי ליה לטבילה להחליף בבגדי זהב כר' יהודה:

תנא:

"אמר רבי יהודה:

מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל בהן גדול ומקדש בו ביום? תלמוד לומר: "ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד.

ורחץ את בשרו במים במקום קדוש,

ולבש את בגדיו ויצא ועשה"<sup>184</sup> (ויקרא טז, כג-כד).

הא למדת: שכל המשנה מעבודה לעבודה - טעון טבילה.

אמר רבי:

מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל בהן גדול ומקדש בו ביום? שנאמר: "מתנת-בד קדש ילבש ומנסי-בד יהיו על-בשרו ובאבנט בד יחגור, ובמצנפת בד יצניג בגדי-קדש הם ורחץ במים את-בשרו ולבשם" (ויקרא טז, ד).

הא למדת: שכל המשנה מעבודה לעבודה - טעון טבילה.

ואומר: "בגדי קדש הם" - הוקשו כל הבגדים פולן זה לזה.

וחמש עבודות הן:

תמיד של שחר - בבגדי זהב,

עבודת היום - בבגדי לבן,

אילו ואילו העם - בבגדי זהב,

כף ומחתה - בבגדי לבן,

תמיד של בין הערבים - בבגדי זהב.

ומנין שכל טבילה וטבילה צריכה שני קידושין?

תלמוד לומר: "ופשט ... ורחץ" "ורחץ ... ולבש"<sup>185</sup> (ויקרא טז, כג-כד).

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

קל וחומר:

ומה במקום שאין טעון טבילה - טעון קידוש,

מקום שטעון טבילה - אינו דין שטעון קידושין?

אי, מה להלן - קידוש אחד, אף כאן - קידוש אחד!

תלמוד לומר: "ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש" (ויקרא טז, כג).

מה תלמוד לומר: "אשר לבש"?

כלום אדם פושט אלא מה שלבשו!

אלא להקיש פשיטה ללבישה,

מה לבישה - טעון קידוש, אף פשיטה - טעון קידוש."

<sup>184</sup> ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם ורחץ את בשרו במים במקום קדוש

<sup>185</sup> ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו

**17. לב, א-ב**

**רָשׁ"י**

**כפרתו מרובה.** שמשמש בהן כל ימות השנה אבל עבודת פנים דיום הכפורים אינה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדשיו כדאמרינן בשבועות (דף ז:):  
**נפקא ליה מדרבי.** כתונת בד קדש ילבש ורחץ במים ולבשם:  
**א"ר וכו'.** לפרושי מתניתא דלעיל קא מהדר:  
**היינו דקתני.** במילתא דרבי ואומר בגדי קדש הם והכי דריש ליה תלה הכתוב טעם הטבילה בשביל שהם בגדי קדש ללמדך שכל חליפות בגדי קדש בו ביום טעונין טבילה ובגדי זהב גם הם קדש:

**"אמר רבי יהודה:**

**מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל בהן גדול ומקדש בו ביום?**

**תלמוד לומר: "ובא אהרן אל אהל מועד ... ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"**<sup>186</sup> (ויקרא טז, כג-כד).  
**הא למדת: שכל המשנה מעבודה לעבודה - טעון טבילה".**

אשפחן מבגדי לבן לבגדי זהב,  
 מבגדי זהב לבגדי לבן - מניין?

**לכב, תנא רבי ישמעאל:**

**"קל וחומר:**

**מה בגדי זהב שאין בהן נכנס בהן לפני ולפנים - טעון טבילה, בגדי לבן שנכנס בהן לפני ולפנים - אינו דין שטעון טבילה?!"**

**איכא למפרה:**

**מה לבגדי זהב שכן כפרתו מרובה!**

**אלא, נפקא ליה מדרבי.**

**"אמר רבי:**

**מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל בהן גדול ומקדש בו ביום?**

**תלמוד לומר: "כתנת בד קדש ילבש ... ורחץ במים את-בשרו ולבשם"** (ויקרא טז, ד).  
**הא למדת: שכל המשנה מעבודה לעבודה - שטעון טבילה".**

אשפחן מבגדי זהב לבגדי לבן,  
 מבגדי לבן לבגדי זהב - מניין?

**תנא רבי ישמעאל:**

**"קל וחומר:**

**מה בגדי לבן שאין כפרתו מרובה - טעונין טבילה, בגדי זהב שפפרתו מרובה - אינו דין שטעונין טבילה?!"**

**איכא למפרה:**

**מה לבגדי לבן שכן נכנס בהן לפני ולפנים!**

**היינו דקתני:**

**"ואומר: "בגדי קדש הם ורחץ את בשרו במים ולבשם"** (ויקרא טז, ד)."

<sup>186</sup> ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם ורחץ את בשרו במים במקום קדוש

18. לב, ב

רש"י

האי בטבילה כתיב. דהא כתיב בשרו: הכי גרסינן אם אינו ענין לטבילה דנפקא ליה מבגדי קדש הם תנהו לענין קידוש: הא קמ"ל. מדאפקי בלשון טבילה דילפינן טבילה מיניה: מה קידוש במקום קדוש. כדכתיב בה במקום קדוש אף טבילות הבאות מחמת מחלפות היום במקום קדוש אבל טבילה ראשונה לא ילפת מיניה דהא לאו דאורייתא היא: ור' יהודה. דמפקא ליה להאי קרא לטבילת בגדי זהב לא דריש בגדי קדש הם קידוש מנא ליה:

"וְחִמְשׁ עֲבוֹדוֹת הֵן:

תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר - בְּבִגְדֵי זָהָב,

עֲבוֹדַת הַיּוֹם - בְּבִגְדֵי לָבָן,

אֵילוּ וְאֵיל הָעֶם - בְּבִגְדֵי זָהָב,

כַּף וּמִחְתָּה - בְּבִגְדֵי לָבָן,

תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - בְּבִגְדֵי זָהָב.

וּמִנֵּין שֶׁל טְבִילָה וְטְבִילָה צְרִיכָה שְׁנֵי קִידוּשִׁין?

תְּלַמּוּד לֹמַר: "וּפְשֻׁט ... וְרַחֵץ" "וְרַחֵץ ... וְלַבֵּשׁ" (ויקרא טז, כג-כד).

האי - בטבילה כתיב!

אם אינו ענין לטבילה, דנפקא ליה מ"בגדי קדש הם", תנהו ענין לקידוש.

וליקתביה רחמנא בלשון 'קידוש'!

הא קא משמע לן:

דטבילה כקידוש,

מה קידוש - במקום קדוש, אף טבילה - במקום קדוש.

ורבי יהודה, קידוש - מנא ליה?

נפקא ליה מדרבי אלעזר ברבי שמעון.

19. לב, ב

רַבִּי

אמר רב חסדא כו'. קסבר רב חסדא דוקא אייר ופשט ורחץ ורחץ ולבש שני קידושין בין פשיטה ולבישה אחד לפני טבילה ואחד לאחריה קודם לבישה:

מפקא מדר' מאיר. מוצאת היא מכלל דבריו של ר"מ לא סבירא ליה כר"מ דאע"ג דאמרין במתניתין פשט וקידש ידיו ורגליו דס"ל קידוש שלפני הטבילה אחר פשיטה הוא פליג עליה מיהא בקידוש שני דקאמר אחר לבישה הוא כדקתני ברייתא דר"מ לעיל לבש קידש ידיו ורגליו:

הכל מודים. ואפילו רבי שהקידוש הסמוך לפני העבודה כשהוא לבוש מקדשו. לא רב חסדא. דאמר מילתיה דרבי דוקא בעי שני קידושין בין פשיטה ללבישה:

אית ליה דרב אחא. דאמר קידוש אחר לבישה בעינן:

לא רב אחא. דבעי קידוש סמוך לעבודה:

אית ליה דרב חסדא. דבעי לרבי שני קידושין כשהוא ערום דאם כן דאית להו בהדדי הוו ליה לרבי ג' קידושין בכל טבילה ב' כשהוא ערום ואחד כשהוא [לבוש]:

אמר רב חסדא:

הא דרבי - מפקא מדרבי מאיר, ומפקא מדרבנן.

"מפקא מדרבנן":

דאילו רבנן אמרי: כשהוא לבוש מקדש, ואיהו אמר: כשהוא פושט מקדש.

ו"מפקא מדרבי מאיר":

דאילו רבי מאיר אמר: הך קידוש בתרא - כשהוא לבוש מקדש, ואיהו אמר: כשהוא פושט מקדש.

אמר רב אחא בר יעקב:

הכל מודין בקידוש שני שלובש ואחר כך מקדש.

מאי טעמא?

דאמר קרא: "או בגשתם אל המזבח"<sup>187</sup> (שמות, ל, כ-כא),

מי שאינו מחוסר אלא גישה,

יצא זה שמחוסר לבישה וגישה.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

לא רב חסדא אית ליה דרב אחא,

ולא רב אחא אית ליה דרב חסדא,

דאם כן, לרבי הוו ליה חמיסר קידושין.

<sup>187</sup> או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו



20. לב, ב - לג, א

"הביאו לו את התמיד - קרצו, ומירק אחר שחיטה על ידו".

מאי "קרצו"?

אמר עולא:

לישא דקטלא הוא.

אמר רב נחמן בר יצחק:

מאי קרא?

"עגלה יפה-פיה מצרים קרץ מצפון בא בא" (ירמיהו, מו, כ).

מאי משמע?

קדמתרגם רב יוסף:

מלכא יאי הוה מצרים, עממין קטולין מצופונא ייתון עלה.

"קרצו" - בכמה?

אמר עולא:

ברוב שנים.

וכן אמר רבי יוחנן:

ברוב שנים.

ואף ריש לקיש סבר:

ברוב שנים.

דאמר ריש לקיש:

וכי מאחר ששנינו: "דובו של אחד - כמוהו" (חולין כז),

למה שנינו: "רוב אחד - בעוף, ורוב שנים - בבמה"?

לפי ששנינו: "הביאו לו את התמיד - קרצו, ומירק אחר שחיטה על ידו, וקיבל את הדם וזרקו",

יכול לא מירק יהא פסול?

"יכול לא מירק יהא פסול"??

אם כן, הויא ליה עבודה באחר,

ותניא<sup>188</sup>:

"כל עבודות יום הנפודים אינן בשרות אלא בו!"

הכי קאמר:

יכול יהא פסול מדרבנן?

לג, א לכה שנינו: "רוב אחד - בעוף, ורוב שנים - בבמה".

וכי מאחר דאפילו פסולא מדרבנן ליכא - למה לי למרק?

מצוה למרק.

רס"י

ברוב שנים. הכשר שחיטה

בצמצום:

וכי מאחר ששנינו. בשחיטת

חולין ורובו של אחד כמוהו

ממילא שמעינן רוב שנים

כשנים:

למה שנינו. בצדה רוב אחד

בעוף וכו':

יכול יהא פסול מדרבנן. הואיל

וכל עצמו לדם הוא צריך פסול

וכי תנן רובו של אחד כמוהו

בחולין תנן:

לכך שנינו כו'. ממשנה יתירא

חדא בחולין וחדא בקדשים

מדקאמר ריש בן לקיש

דלפרושה הך דסדר יומא תנן

לה דשחיטת חולין שמע מינה

קרצו דהכא ברוב שנים:

מצוה למרק. כדי להוציא את

הדם יפה:

**21. לג, א - לד, א**

**אב"י מסדר מערכה משמיה דגמרא, ואליבא דאבא שאול:**  
 מערכה גדולה - קודמת למערכה שניה של קטורת,  
 מערכה שניה של קטורת - קודמת לסידור שני גזירי עצים,  
 וסידור שני גזירי עצים - קודם לדישון מזבח הפנימי,  
 ודישון מזבח הפנימי - קודם להטבת חמש נרות,  
 והטבת חמש נרות - קודם לדם התמיד,  
 ודם התמיד - קודם להטבת שתי נרות,  
 והטבת שתי נרות - קודם לקטורת,  
 וקטורת - קודם לאברים,  
 ואברים - למנחה,  
 ומנחה - לחביתין,  
 וחביתין - לנסכין,  
 ונסכין - למוספין,  
 ומוספין - לבזיכין,  
 ובזיכין - לתמיד של בין הערבים,  
 שנאמר: **"והקטיר עליה חלבי השלמים"**<sup>189</sup> (ויקרא ו, ה),  
**"עליה"** - השלם כל הקרבנות כולן.

**רש"י**  
**אב"י מסדר מערכה משמיה דגמרא.** מנה סדר עבודות של כל יום ויום:  
**משמיה דגמרא.** דכוליה ישיבה דרבנן דבי מדרשא:  
**ואליבא דאבא שאול.** דאמר בפ"ק הטבת כל הנרות קודמות (לכל) לקטורת:  
**מערכה גדולה.** שעליה יקטירו כל הקטרות:  
**קודמת.** לסדר לפני המערכה שניה שעושין בקרן מערבית דרומית משוך מן הקרן ד' אמות לצד צפון כדתנן במסכת תמיד (דף כט.).  
**של קטורת.** שממנה חותין גחלים להכניס למזבח פנימי שחרית וערבית להקטיר עליה קטורת תמיד פרס שחרית ופרס בין הערבים:  
**לסידור שני גזירין.** שמסדרין על מערכה גדולה וכולהו טעמי מפרש לקמיה:  
**לדם התמיד.** לשחיטה ולזריקה:  
**קטורת.** של מזבח הפנימי קודמת לאברים להקטיר אברי התמיד על מזבח החיצון:  
**למנחה.** מנחת נסכו של תמיד ונסכיהן דכתיב (במדבר כח) ועשירית האיפה סולת למנחה וגו':  
**לנסכין.** לנסך יינו של תמיד:  
**ונסכין למוספין.** אם שבת הוא:  
**שנאמר והקטיר עליה חלבי השלמים.** ודרש ליה לשון השלמה עליה על העולה תמיד של שחר האמורה בראש המקרא שנאמר וערך עליה העולה והקטיר והוסיף והשלים אחריה כל הקרבנות ולא על שבין הערבים למד על תמיד של בין הערבים שהוא אחרון לכל הקרבנות: מוקדה לשון מדורת עצים וכן תוקד:  
**זו מערכה שניה.** ולימדך שתהא על מזבח החיצון ומשם יכניסו גחלים על הפנימי:  
**ואיפוך.** להקדים מערכה של קטורת [וקרא] כסידורה דהא בהקטר כל הלילה קאי:  
**כפרתה מרובה.** שעליה מקטירים כל הקטרות חוץ מן הקטורת לפנים להיכל:  
**מי לא מעייל כו'. נמצאת אף הגדולה ראויה לפנים:**  
**ובער עליה.** אמערכה גדולה קאי דסמיך ליה וערך עליה עצים בי עצים:  
**ולא על חברתה.** של קטורת:

אמר מר:

"מערכה גדולה - קודמת למערכה שניה של קטורת".

מנא לן?

דתנאי:

**"היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה"** (ויקרא ו, ב) - **זו מערכה גדולה.**  
**"זאש המזבח תוקד בו"** (ויקרא ו, ב) - **זו מערכה שניה של קטורת."**

ואיפוך אנא!

מסתברא: מערכה גדולה עדיפא, שכן כפרתה מרובה.

אדרבה, מערכה שניה עדיפא, שכן מכניסין ממנה לפנים!

אפילו הכי כפרתה מרובה עדיפא.

ואיבעית אימא:

אי לא משפח עצים למערכה שניה - מי לא מעייל ממערכה גדולה?!

"מערכה שניה של קטורת - קודמת לסידור שני גזירי עצים".

מנא לן?

דכתיב: **"ובער עליה הכהן עצים בפקר בפקר"** (ויקרא ו, ה),  
**"עליה"** - ולא על חברתה,  
 מכלל דאיתא לחברתה.

<sup>189</sup> וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים

**רש"י**

**והכא כתיב**. בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה (שמות ל) קאי למידרשיה אדישון פנימי ואהטבה והקטורת כדכתיב יקטירנה ואין קטורת אלא לאחר דישון: **מכשיר עדיף**. המכשיר ומתקן את הדבר הזה קודמו ועצים מכשירי קטורת הם שהרי עצים הן המכשירין את הקטורת: **מכשיר מאי ניהו**. מכשיר דהכא במאי עסקת בשני גזירי עצים: **והא למערכה גדולה אזלי**. ואינם מכשירי קטורת: **שום עצים**. אף על גב דהני לאו לקטורת אזלי שם עצים מכשירי קטורת הן: **גמרא גמירנא**. שכן סידרן: **סברא לא ידענא**. לתת טעם לדבר מדעת: **אין מעבירין**. הפוגע במצוה לא יעבור ממנה ונפקא לן במכילתא מושמרתם את המצות קרי ביה את המצות לא תמתין לה שתחמיץ ותיישן: **וכי עייל להיכל במזבח פגע ברישא**. קודם שיגיע למנורה שהמזבח משוך כלפי מזרח קימעה: **משוך מן הכותל**. מרוחק מן הכותל צפוני שתי אמות ומחצה שיעור דרך שני כהנים זה אצל זה המסדרין שתי מערכות של לחם הפנים בשבת ומצוותו לסדרן ולסלקן יחד וארבעה נכנסין שנים מצד זה של שלחן לסלק את המערכה הישנה של לחם הפנים ושנים מצד זה לסדר החדשה: **משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה**. כמדת השולחן דהא כתיב (שמות כו) נכח השלחן זה בצד זה: **כלפי חוץ**. כלפי מזרח לצד פתח ההיכל: **לוקמא בהדייהו**. מכוון בינייהו ולמה נמשך לחוץ:

והאי "עליה" - מיבעי ליה לגופיה!

תרי "עליה" (ויקרא ו, ה) כתבי<sup>190</sup>.

"סידור שני גזירי עצים - קודם לדישון מזבח הפנימי".

אף על גב דהכא כתיב: **"בבקר בבקר"** (ויקרא ו, ה), והכא כתיב: **"בבקר בבקר"**<sup>191</sup> (שמות ל, ז), אפילו הכי מכשיר עדיף.

"מכשיר" - מאי ניהו?

שני גזירי עצים,

והא אמרת: שני גזירי עצים - למערכה גדולה אזלי!

אמר רבי ירמיה:

שום עצים.

רבינא אמר:

הואיל והתחיל במערכה - גומר.

רב אשי אמר:

אי לא משכח עצים למערכה שניה - מי לא מעייל ממערכה גדולה!?

"ודישון מזבח הפנימי - קודם להטבת חמש נרות".

מאי טעמא?

אמר אביי:

גמרא גמירנא, סברא לא ידענא.

ורבא אמר:

כריש לקיש.

דאמר ריש לקיש:

אין מעבירין על המצות.

וכי עייל להיכל - במזבח פגע ברישא.

לג,

דתנאי:

**"שלחן - בצפון, משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה, ומנורה - בדרום, משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה, מזבח - ממוצע ועומד באמצע, ומשוך כלפי חוץ קימעה"**.

ונוקמיה להדייהו!

כיון דכתיב: **"ואת המנרה נכח השלחן"** (שמות כו, לה),

בעינו דחזו אהרדי.

<sup>190</sup> והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הנהו עצים בבקר בבקר וערה עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים.

<sup>191</sup> והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרות יקטירנה

**רש"י**

**מדריש לקיש**. דאמר אין מעבירין על המצות:

**עבורי דרעא אטוטפתא**. לאחר תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש אסור דהא בזרוע פגע תחילה:

**היכי עביד מדרעא לטוטפתא**. מן הזרוע יבא על ראש יניח שבזרוע תחילה ואח"כ יניח של ראש:

**בבקר בבקר דשני גזירין**. דלא צריך דהא אמרן מכשיר עדיף: **שדינהו להכא**. שזו מדה בתורה דבר שאינו ענין לו תנחו ענין לחבירו:

**דהכא תלתא והכא תרי**. הכא תלתא בהטבת נרות כתיב בבקר בבקר והא דשדינן עליה חד הא תלתא ובתמיד כתיב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבקר והאי דשדינן עלייה כדאמר חד שדי לדם התמיד:

**אע"ג דהכא תרי והכא תרי**. הני מכפרי שהעולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה לקמן בפירקין (דף לו.):

**א"כ**. דמקדמת ליה לדם התמיד אפסוקיה במאי פסקת להטבת הנרות לאבא שאול כיון דאית ליה מיטיב ואח"כ יקטיר דם התמיד תקדים והקטורת תאחר ובאיזו עבודה תפסיקו וא"ת מאי איכפת לך הניחא לר"ש בן לקיש דאמר אין הפסקתו אלא להרבות הרגש מהלך פסיעות וקול תחילת עבודות בעזרה:

**שפיר**. יש לך לומר יפסיק ביניהם להמתין בין אלו לאלו לצאת וליכנס ולא תהא עבודה בינתיים:

**אלא לרבי יוחנן**. דדריש בבקר בבקר בהיטיבו חלקהו לבי נרות לשני בקרים אלו יקדמו לעבודה אחת אלמא יש עבודה ביניהם והא ליכא למימר אפסקיה בדישון מזבח הפנימי דאם כן דמקדים הטבת ה' נרות לדישון הוה ליה מעביר על המצות ועבודה תו ליכא להקדים מקומה לתתה ביניהם שכולם סדורות כאן ע"פ המקראות:

**אמר רבא:**

שָׁמַע מִינֵהּ מְדַרְיָשׁ לְקִישׁ:  
עבורי דרעא אטוטפתא - אסור.

היכי עביד?

מדרעא לטוטפתא.

"והטבת חמש נרות - קודם לדם התמיד, ודם התמיד - קודם להטבת שתי נרות."

מאי טעמא?

**אמר אבוי:**

ההוא "**בבקר בבקר**" דשני גזירי עצים, דלא צריכי - שדינהו להכא, חד - שדייה להטבת חמש נרות, דליקדמי לדם התמיד, וחד - שדייה לדם התמיד, דנקדמיה להטבת שתי נרות.

"חד - שדייה להטבת חמש נרות, דליקדמי לדם התמיד,"

דהכא - תלתא,

והכא תרי.

"וחד - שדייה לדם התמיד, דנקדמיה להטבת שתי נרות,"

אף על גב דהכא - תרי,

והכא תרי - מכפר עדיף.

**אמר ליה רב פפא לאבוי:**

ואימא: חד - שדייה לדישון מזבח הפנימי, דנקדמיה לדם התמיד,

דהכא - תלתא,

והכא - תרי.

וחד - שדייה לדם התמיד, דנקדום להטבת חמש נרות,

דאף על גב דהכא - תרי,

והכא - תרי - מכפר עדיף!

אם כן, אפסוקי במאי מפסקת להו?

הניחא לריש לקיש דאמר: למה מטיבין וחוזרים ומטיבין? כדי להרגיש כל העזרה כולה - שפיר, אלא לרבי יוחנן דאמר: "**בבקר בבקר**" חלקהו לשני בקרים - מאי איכא למימר?

**אמר ליה רבינא לרב אשי:**

האי "**בבקר בבקר**" דעצים - מי מייתר!?

הא מיבעי ליה לגופיה, דקאמר רחמנא: נקדמו למערכה שניה של קטורת!

אמר ליה:

ולאו מי אוקימנא:

"**עליה**" - ולא על חברתה,

מכלל דאיתה לחברתה.

מאי שנא דעביד הטבת חמש נרות ברישא?

נעביד הטבת שתי נרות ברישא!

**רש"י**

**לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד.** התמיד נאמר בו תעשה בבקר וא"ת הא שדינן עליה חד מהנך דשני גזירין אדם התמיד הוא דשדינן עליה ולא על האברים ואם תאמר מכפר עדיף אין כפרה אלא בדם: **מניין שלא יהא דבר.** ניתן על מערכה גדולה קודם לאברי התמיד: **ת"ל וערך עליה העולה וגו'.** העולה משמע תהא ראשונה דאי לאורויי בעלמא אתא שיקטירו עליה עולה ושלמים נכתוב וערך עליה: **עולה ומנחה.** להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו (ויקרא כג) עולה ומנחה לימדך שתהא מנחת העולה אחר העולה מיד ולא יפסיקו חביתין בין עולה למנחת התמיד: **שום מנחה.** הואיל וחביתין אף הן מנחה והזקיקם הכתוב עם התמיד דכתיב בה (במדבר כח) ועשירית האיפה סולת למנחה תמיד אף היא תהא סמוכה לתמיד אחר מנחת נסכים כדכתיב עולה ומנחה: **זבח ונסכים.** למדנו שלא יפסיק קרבן אחר בין זבח לנסכים:

כיון דאתחיל בהו - עביד רובא.

ונעביד שית!

אמר קרא: **"בהיטיבו את הנרות וקטידנה"** (שמות ל, ז) - ואין **"נרות"** פחותות מן שתיים.

"והטבת שתי נרות - קודמת לקטורת".

דאמר קרא: **"בהיטיבו את הנרות"**, והדר: **"וקטידנה"**.

"וקטורת - לאברים".

דתניא:

**"יוקדם דבר שנאמר בו: 'בבקר בבקר', לדבר שלא נאמר בו אלא 'בקר' (שמות כט, לט) אחד בלבד."**

"ואברים - למנחה".

דתניא:

**"מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר? תלמוד לומר: 'וערך עליה העלה'"**<sup>192</sup> (ויקרא ו, ה).

ואמר רבא:

**"העלה" - היא עולה ראשונה.**

"ומנחה - לחביתין".

**"... עולה ומנחה ..."**<sup>193</sup> (ויקרא כג, לו).

"וחביתין - לנסכים".

שום מנחה.

"ונסכים - למוספין".

**"... זבח ונסכים ..."** (ויקרא כג, לו).

<sup>192</sup> וביער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר וערך עליה העלה  
<sup>193</sup> ...להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו

**רש"י**

**תנאי היא.** רבי ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בה בפסחים בפרק תמיד נשחט (דף נח.):  
**ביום.** ביום השבת יערכנו (ויקרא כד) ולשון ביום משמע באור עצום היום ולא בבקרו:  
**חוקה חוקה.** בחביתין כתוב (שם ו) חק עולם להי כליל תקטר ובבזיכין כתיב (שם כד) קדש קדשים הוא לו מאשי הי חק עולם ואכולה מילתא קאי וגמרינן מיניה שתקדים למוספין כחביתין:  
**וליגמרה לכולה מילתא.** להקדימן אף לנסכים:

"ומוספין - לְבִזְיָכִין".

וְהַתְנָא:

**"בְּזִיכִין - קוֹדְמִין לְמוֹסְפִין!"**

תנאי היא (פסחים נח, א).

אמר אביי:

מסתברא כמאן דאמר: מוספין - קודמין לְבִזְיָכִין, לאו מי אמרת: **"בבקר בבקר"** - להקדים, הכא נמי: **"ביום ... ביום"**<sup>194</sup> (ויקרא כד, ח) - לאַחַר.

מאי טעמא דמאן דאמר: בְּזִיכִין - קוֹדְמִין לְמוֹסְפִין?

גמר **"חקה"** (ויקרא כד, ט) **"חקה"** מחביתין (ויקרא ו, טו).

אי מהתם גמר - לִיגְמְרָה כוּלָּהּ מִלְתָּא מֵהֶתֶם!

להכי אהני **"ביום ... ביום"** - לאַחַר.

<sup>194</sup> ביום השבת ביום השבת יערכנו

22. לד, א

רש"י

אי רבנן. דאמרי בפי קמא (דף טו.) בקטרת מפסיק להטבת נרות:  
 בין דם לנרות מיבעי ליה. בין עבודת הדם לעבודת הנרות קודם שיגמרם:  
 לעולם רבנן היא. ניחא ליה לאוקמה כרבנן:  
 ובסידרא לא קא מיירי. לא דק:

"קטורת של שחר - היתה קריבה בין דם לאיברים, [של בין הערבים - בין אברים לנסכים]."

מני?

אי רבנן - "בין דם לנרות" מיבעי ליה!  
 אי אבא שאול - "בין נרות לאיברים" מיבעי ליה!

לעולם רבנן היא,  
 ובסידרא לא קא מיירי.

**23. לַד, א-ב**

**"קְטוֹרֶת וְשָׁל בֵּין הָעֲרָבִים - הִיְתָה קְרִיבָה בֵּין אִיבְרִים לְנִסְכִּים".**

מָנָא הֵנִי מִלִּי?

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

דְּאָמַר קְרָא: **"כַּמְנַחַת הַבֶּקֶר וְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה"**<sup>195</sup> (במדבר כח, ח),  
מֵה מְנַחַת הַבֶּקֶר - קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְנִסְכִּים,  
אֶף כָּאן - קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְנִסְכִּים.

אִי, מַה לְהֵלֵן - קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאִיבְרִים,  
אֶף כָּאן - קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאִיבְרִים!

מִי כְּתִיב: 'כְּאִיבְרֵי הַבֶּקֶר'!?

**"כַּמְנַחַת הַבֶּקֶר" כְּתִיב,**

כַּמְנַחַת הַבֶּקֶר וְלֹא כְּאִיבְרֵי הַבֶּקֶר.

תְּנוּ רַבָּנָן:

**"וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הֵינִי"**<sup>196</sup> (במדבר כח, ז) - **וְלִמַּד שֶׁל שְׁחָרִית מִשָּׁל עֲרָבִית.**

**לדב, רַבִּי אוֹמֵר:**

**עֲרָבִית מִשָּׁל שְׁחָרִית".**

בְּשִׁלְמָא לְרַבָּנָן - הָאִי בְּתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים כְּתִיב,  
אֶלְא רַבִּי - מָאִי טַעְמִיָּה?

אָמַר רַבָּה בַּר עוֹלָא:

אָמַר קְרָא: **"לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד"** (במדבר כח, ז) - אִיזְהוּ כְּבֹשׁ שְׁנַאֲמַר בּוֹ: **"אֶחָד"?**  
הוּי אוֹמֵר: זֶה תַּמִּיד שֶׁל שְׁחָר.

וְרַבָּנָן?

מָאִי **"אֶחָד"?**

מִיּוֹחַד שְׁבַעֲדָרוֹ.

וְרַבִּי?

מִ**"וּמִבְּחַר נְדָרֵיהֶם"** (דברים יב, יא) נִפְקָא<sup>197</sup>.

וְרַבָּנָן?

חַד - בְּחוּבָה,

וְחַד - בְּנִדְבָה.

וְצָרִיכִי.

**רַשִׁ"י**

**בין איברים לנסכים. למנחת**

נסכים:

**כמנחת הבקר.** תהא מנחת ערב:

**מה מנחת הבקר.** תהא מאוחרת

לקטורת שהרי אף איברים

מאוחרים לה:

**אף מנחת הערב.** קטורת קודמת

לה:

**מי כתיב כאיברי הבקר.** כן

יהיה איברי הערב ותידוק מינה

מה איברי הבקר מאוחרים

לקטרת אף איברי הערב

מאוחרים לה:

**כמנחת הבקר.** תהא מנחת

הערב:

**ולא כאיברי הבקר.** איברי

הערב:

**ונסכו רביעית ההין לכבש**

**האחד.** גבי תמידין כתיב ולימד

על האחד שטעון נסכים ומיהו

האחד הוא של ערבית דהא

מיניה סליק דכתיב לעיל מיניה

ואת הכבש השני תעשה בין

הערבים ועשירית האיפה סולת

וגוי עולת תמיד העשויה וגוי

ונסכו רביעית ההין:

**ילמד שחרית משל ערבית.** מה

זה טעון נסכים אף זה טעון

נסכים:

**רבי אומר של ערבית משל**

**שחרית.** דלכבש האחד

אדשחרית קאי שנאמר בו את

הכבש אחד תעשה בבקר:

**וצריכי.** יש צד נוטה שהנדבה

צריך לייפותה כדי שתתראה

לדורון והקבלת פנים ויש צד

נוטה לומר שהחובה המוטלת

צריך לפרוע חובו משלם:

<sup>195</sup> ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ונסכו תעשה אשה ריח ניחוח לה'

<sup>196</sup> ונסכו רביעית ההין לכבש האחד בקודש הסך נסך שחר לה'

<sup>197</sup> תיקון גירסה ע"פ מסורת הש"ס.



24. לד, ב

רש"י

**עשיות.** חתיכות עבות כמו עשת שן (שיר ה) ואף לשון חכמים מנורה באה מן העשת (מנחות דף כח.) משייש בלע"ז : **והלא מצרף.** הנותן ברזל מן האש למים מצרפו מחזקו ומקשהו : **שלא הגיע לצירוף.** כבר היה מצונן במקצת אף על פי שהיו נותנין בלילה בתוך גחלים לוחשות אינו מלובן כל כך שיהא לו חיזוק ע"י מים : **מי אמר אבני הכי.** דדבר שאינו מתכוין מותר : **קרא ל"ל.** בשר לרבות המנוגע דמצי למכתב ימול ערלתו וכתב בשר לרבות בשר האמור בנגעים (ויקרא יג) אדם כי יהיה בעור בשרו ל"ל קרא הא דבר שאינו מתכוין הוא : **ואמר אבני וכו'.** אלמא ס"ל לאבני דקרא מסייע ליה לר"י יהודה מדאצטריך קרא למישרייה : **בכל התורה.** באיסורא דאורייתא כגון קוצץ בהרת דכתיב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת ואמר מר בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר : ואין שבות במקדש לא גרסינן דהא תלה טעמא באין מתכוין :

"אם היה בהן גדול זקן או איסטניס -  
[מחמין לו חמין, ומטילין לתוך הצונן, כדי שתפיג צינתו]."

תנא:

**"אמר רבי יהודה:**

**עשיות של ברזל היו מחמין מערב יום הנפורים, ומטילין לתוך צונן, כדי שתפיג צינתו."**

והלא מצרף!

אמר רב ביבי:

שלא הגיע לצירוף.

אבני אמר:

אפילו תימא: שהגיע לצירוף,

דבר שאין מתכוין - מותר.

ומי אמר אבני הכי?!

והתנא:

**"בשר ערלתו"**<sup>198</sup> (ויקרא יב, ג) -

**אפילו במקום שיש שם בהרת - יקוץ,**

**דברי רבי יאשיהו."**

והוינו בה: קרא למה לי?

ואמר אבני:

לרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור!

הני מילי - בכל התורה כולה,

אבל הכא - צירוף דרבנן הוא.

<sup>198</sup> וביום השמיני ימול בשר ערלתו

**25. לד, ב - לה, א****רס"י****מתני'**

**הביאווהו לבית הפרוה.** לטבול טבילה שניה שהיא טעונה מקום קדוש כדפרישית לעיל:

**ר"מ אומר.** פשט תחלה ואחר כך קידש והא פרישית לעיל פלוגתייהו:

**בשחר.** בגדים שלובש בטבילה זו היו מפשתן של מדינת פלוסין שהוא חשוב ומעולה:

**ובין הערבים.** בגדים שלובש להוצאת כף ומחתה:

**הנדוין.** שהיו מפשתן של ארץ הינדוין והיא ארץ כוש כדמתרגם יונתן בן עוזיאל (ירמיה יג) היהפוך כושי עורו הינדוואה:

**גמ'**

**פרוה אמגושא.** מכשף אחד בנאה ושמו פרוה:

**משנה****הביאווהו לבית הפרוה,****ובקדש היתה.****פרסו סדין של בוג בינו לבין העם, קדש ידיו ורגליו, ופשט.****רבי מאיר אומר:****פשט, קדש ידיו ורגליו.****ירד וטבל, עלה ונסתפג.****הביאו לו בגדי לבן - לבש, וקדש ידיו ורגליו.****בשחר - היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה,****בין הערבים - הנדוין של שמונה מאות זוז,****דברי רבי מאיר.****וחכמים אומרים:****בשחר - היה לובש של שמונה עשר מנה,****ובין הערבים - של שנים עשר מנה,****הכל - שלשים מנה.****אלו - משל ציבור, ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו.****לה, א גמרא****מאי "פרוה"?****אמר רב יוסף:****פרוה אמגושא.****"פרסו סדין של בוג".****מאי שנא "של בוג"?****אמר רב כהנא:****כדי שיפיר שעבודת היום כבגדי בוג.**

26. לה, א - ב

"בשחר - היה לובש פלוסין של שמונה עשר [מנה, ובין הערבים - של שנים עשר מנה, הכל - שלשים מנה]."

ותנא מניינא אתא לאשמועינן!

הא קא משמע לן:  
דבציר מהני - לא נעביד.

הא אי בציר מהני וטפי אהני - לית לן בה.

דכולי עלמא מיהת: דשחר עדיפי - מנא לן?

אמר רב הונא בריה דרב עילאי:

אמר קרא: " ... בד ... בד ... בד ... בד " <sup>199</sup> (ויקרא טז, ד) - מובחר בבד.

לה, ב מיתיבי:

"ולבשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם" <sup>200</sup> (יחזקאל מד, ז-יט).  
מאי לאו, "אחרים" - חשובין מהן!

לא, "אחרים" - פחותים מהן.

תני רב הונא בר יהודה, ואמרי לה רב שמואל בר יהודה:

"אחר שפלתה עבודת ציבור,  
כהן שעשתה לו אמו בתונת - לובשה, ועובד בה עבודת יחיד,  
ובלבד שימסרנה לציבור."

פשיטא!

מהו דתימא: שפא לא ימסרנה יפה יפה,  
קא משמע לן.

"אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו בתונת של מאה מנה,  
ולובשה, ועובד בה עבודת יחיד, ומסרה לציבור.

אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שעשתה לו אמו בתונת משתי ריבוא,  
ולא הניחווה אחיו הבהנים ללובשה,  
מפני שזרקה בערום."

ומי מתחזי?

והאמר מר: "חוטן כפול נשה!"

אמר אביי:

כחמרא במזגא.

רס"י

תנא מניינא אתא לאשמועינן. דקתני הכל שלשים מנה וכי אין אנו יודעין ששמונה עשר ושנים עשר הרי שלשים:

הא קמ"ל. להכי הדר כילינהו לאשמועינן דהא דשלשים מנה סך הכל הוא דיהיב שיעורא ליטול מן ההקדש ובציר משלשים מנה לא ליעביד סך הכל:

הא אי בציר מהני. דשחרית משמונה עשר וטפי אהני דערבית משנים עשר לית לן בה:

בד. ארבעה זימני כתיב בלבישת בגדי שחרית למימר דהוי בד בד המובחר בבד:

מיתבי גרסינן ברישא והדר גרסינן תני רב שמואל: מיתבי ולבשו בגדים אחרים. ולא גרסינן וקרבו אל אשר לעם דההוא קרא לא גבי שירות כתיב אלא גבי בגדים שאכלו בהן ולא אפשר לאוקומי ביה"כ אלא מהאי קרא מותיב ובצאתם אל חצר החיצונה וגו' דאיכא לאוקומי ביום הכפורים דכתיב לעיל מיניה והיה בבואם אל שערי החצר הפנימית ולא יעלה עליהם צמר הא ודאי ביום הכפורים כתיב דאי בשאר ימות השנה הא איכא מעיל דכוליה תכלת וחושן ואפוד דאית ביה תכלת וכתיב בתריה ובצאתם אל החצר החיצונה יפשטו את בגדיהם וגו' ולבשו בגדים אחרים וקא סלקא דעתך דהכי קאמר וכשיחזור ויכנס שם בין הערבים ולבש בגדי בד אחרים ולא את הראשונים ומשום דלא רמזה משה באורייתא והילכתא הוה גמירי לה אתא יחזקאל ואסמכיה אקרא ולא יקדשו את העם דכתיב בסיפא מילתא אחריתי היא וכשיתערבו עם העם ילבשו בגדי חול:

מאי לאו אחרים חשובין מהן. דאי לאו לעילוינהו למה לי למכתב אחרים דמשמע שלא יהיו דומין לראשונים:

לא פחותין מהן. לפי שעבדה הראשונה חשובה ומכפרת וזו אינה אלא לפנות את המקום שאין כבוד שיהיו מונחין שם לפיכך שינה הכתוב בבגדים לפחות:

עבודת יחיד. הוצאת כף ומחתה שאינה צריכה לציבור אלא לפי שמוטלת עליו לפנות את המקום לפיכך קורא לה עבודת יחיד: ובלבד שימסרנה לציבור. דסוף סוף מעבודת ציבור היא כך נראה בעיני ואני שמעתי עבודת יחיד מקרא פרשה דתנן [במתני'] (לקמן דף סח:): קורא באיצטלית לבן משלו וקשיא לי בגוה דלא תנן התם ובלבד שימסרנה לציבור:

פשיטא. דעובד בה כיון דאמרת מוסרה לציבור דציבור היא:

משתי ריבוא. מנה:

האמר מר חוטן. של בגדי כהונה כפול ששה לקמן בפרק בא לו (דף עא:):

כחמרא במזגא. כיון הנראה מחוץ לכלי זכוכית ואע"פ שהזכוכית עבה כך היה הפשתן מוצהב ונראה בשרו מתוכה:

<sup>199</sup> כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף

<sup>200</sup> והיה בבואם אל החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתה. ובצאתם אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה אל העם יפשטו את בגדיהם אשר המה משרתים במ והניחו אותם בלשכות הקודש ולבשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם

## 27. לה, ב

## רש"י

לעני אומרים וכו'. כלומר אם באו ב"ד שלמעלה לחייב עניים עי"י הלל ועשירים עי"י ר' אלעזר וטרודי היצר על ידי יוסף יש פתחון פה לבעל הדין לחייבם: **טרפעיך**. סלע מדינה שהוא חצי דינר כך מפורש בכתובות (סד): **פירקוהו**. פירקו משוי השלג מעליו: **אנגריא**. עבודת שר העיר ועבודת עצמו היתה והם אינם מכירים בו וסבורים שהוא מיושבי העיירות שלו שעבודת אדוני הארץ מוטלת עליהם: **משדלתו**. מפתה אותו כי יפתה מתרגמינן ארי ישדל (שמות נב): **שלבשה לו**. בשבילו:

תנו רבנן:

"עני ועשיר ורשע באין לדיו,  
לעני אומרים לו:

מפני מה לא עסקת בתורה?  
אם אומר: עני הייתי, וטרוד במזונותי -  
אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל!

אמרו עליו על הלל הזקן:

שבכל יום יום היה עושה ומשתכר בטרפעיך,  
חציו - היה נותן לשומר בית המדרש,  
וחציו - לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו.  
פעם אחת לא מצא להשתכר,  
ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס.

עלה ונתלה וישב על פי ארובה, כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון.  
אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים.

כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון:

אבטליון אחי, בכל יום - הבית מאיר, והיום - אפל, שמא יום המעונן הוא?  
הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה.

עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג.

פרקוהו, והרחיצוהו וסיבבוהו, והושיבוהו בנגד המדרה.

אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת.

עשיר,

אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה?

אם אומר: עשיר הייתי, וטרוד הייתי בנכסי -

אומרים לו: כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר?!

אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום:

שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים.

ובכל יום יום נוטל נאד של קמח על כתיפו,

ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה.

פעם אחת מצאווהו עבדיו, ועשו בו אנגריא.

אמר להן: בבקשה מכם, הניחוני ואלך ללמוד תורה.

אמרו לו: חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין אותך.

ומימיו לא הלך וראה אותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

רשע,

אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה?

אם אומר: נאה הייתי, וטרוד ביצרי -

אומרים לו: כלום נאה היית מיוסף?!

אמרו עליו על יוסף הצדיק:

בכל יום יום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים.

בגדים שלבשה לו שחרית - לא לבשה לו ערבית,

בגדים שלבשה לו ערבית - לא לבשה לו שחרית.

אמרה לו: השמע לי!

אמר לה: לאו.

אמרה לו: הריני חובשתך בבית האסורין!

אמר לה: "ה' מתידי אסורים" (תהלים קמו, ו).

הריני כופפת קומתך!

"ה' זקף כפופים" (תהלים קמו, ח).

הריני מסמא את עיניך!

"ה' פקח עיניים" (תהלים קמו, ח).

נתנה לו אלף בנרי בסף לשמוע אליה, לשכב אצלה להיות עמה<sup>201</sup>.

ולא רצה לשמוע אליה,

"לשכב אצלה"<sup>202</sup> (בראשית לט, י) - בעולם הזה,

"להיות עמה" (בראשית לט, י) - לעולם הבא.

נמצא:

הלל - מחייב את העניים,

רבי אלעזר בן חרסום - מחייב את העשירים,

יוסף - מחייב את הרשעים".

<sup>201</sup> על פי הפסוק: ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה (בראשית לט, י).

<sup>202</sup> ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה

28. לה, ב - לו, א

רפ"י

מתני'

ראשו לדרום ופניו למערב. מפרש בגמרא שעוקם ראשו לצד ההיכל וקא בעי טעמא אמאי לא מוקי ליה להדיא זנבו למזרח וראשו למערב: והכהן עומד במזרח. אחוריו למזרח:

גמ'

מאן שמעת ליה דאמר בין אולם ולמזבח. קרוי צפון לשחיטת קדשי קדשים מחצי פתח ההיכל ולצפון בין האולם למזבח דתנן במתני' ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח ותנן בפרק דלקמן (דף מא:): שבמקום וידוי שחטו דקתני בא לו אצל פרו שניה וסמך שתי ידיו כו' שחטו וקיבל במזרק כו':

וכנגד כל המזבח כולו. שלשים ושתיים אמה שכנגד המזבח בצפון קרוי צפון לשחיטת קדשי קדשים אבל שלא כנגד המזבח לצד מערב ולצד מזרח אע"פ שהוא צפון העזרה אינו צפון לשחיטה דבעינן על ירך המזבח כדכתיב (ויקרא א) ושחט אותו על ירך המזבח צפונה:

אף בין האולם למזבח. כל חלק צפוני לצד מערב אע"פ שאינו ירך ממש אבל חלק צפוני שמן המזרח ולמזבח לא (שמן מזבח):

רבי מוסיף. אף כל צפון העזרה שבאחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים עד כותל מזרחי של עזרה:

אבל מן החליפות ולפנים. רוחב האולם עודף על רוחב ההיכל ט"ו אמה לצפון וכנגדו לדרום ומשך אותו עודף אינו אלא עשר אמות ממזרח לצד מערב ואותו עודף קרוי בית החליפות שהיו בהן עשרים וארבע חלונות חלון לכל משמר ששם גונזים סכינים של קודש וסכין קרוי חילוף בלשון ערבי ואויר שאחורי אותו עודף למערב ואויר שבין צפון כותל העודף לבין כותל העזרה קרוי לפנים מן החליפות:

הכל מדיים שפסול. דכיון שאין המזבח נראה שם אינו קרוי ירך המזבח:

לימא. דוקא רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי:

השתא ר' אדרבי יוסי מוסיף וכו'. כלומר מאי תיבעי לך פשיטא דלאו דוקא קא אמרי וכי רבי דמוסיף את צפון של צד מזרח שהוא מרוחק מקדושת היכל אדרבי יוסי הוא דמוסיף לה אבל דרבי אלעזר לית ליה אפשר לומר כן המרוחק כשר והמקורב פסול:

אנן הכי קאמרין. כלומר הא ודאי פשיטא לן דרבי נמי אית ליה בין האולם ולמזבח צפון והאי דקא אמרי מתני' לימא דלא כרבי הכי קשיא לן דתנא דמתניתין לית ליה דרבי דמכשיר כל צפון העזרה דאי כרבי למה לי לקרוביה לבין האולם ולמזבח נוקמיה בחלק צפוני דכל העזרה באיזה מקום שירצה: אלא מאי רבי אלעזר ברבי שמעון נוקמיה בין כותל מזבח צפוני לכותל עזרה צפונית. דהא לכולי עלמא עיקר צפון דירך המזבח ממש התם הוא:

אלא מאי אית לך למימר. אמאי מקרב ליה כולי האי:

משום חולשא דכהן. שלא יכבד עליו משוי מזרק הדם מרוחק:

לרבי נמי. אע"ג דכל עזרה כשירה בצפון שלה מקרב ליה לצד הפתח משום חולשא דכהן:

משנה

בא לו אצל פרו,

ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח,

ראשו לדרום, ופניו למערב.

והכהן עומד במזרח, ופניו למערב.

וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה, וכך היה אומר:

"אנא השם! עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי.

אנא השם! כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים,

שעויתי ופשעתי ולחטאתי לפניך אני וביתי,

ככתוב בתורת משה עבדך:

"כי ביום הזה יכפר [עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו]" (ויקרא טז, ל).

והן עונין אחריו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

גמרא

לו, א

מאן שמעת ליה דאמר: "בין האולם ולמזבח" - צפון?

רבי אלעזר ברבי שמעון היא.

דתניא:

"איזהו צפון?

מקיר של מזבח צפוני ועד כותל העזרה, וכנגד כל המזבח - כולו צפון,

דברי רבי יוסי בברי יהודה.

רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף אף בין האולם ולמזבח.

רבי מוסיף אף מקום דריסת רגלי הכהנים,

ואף מקום דריסת רגלי ישראל.

אבל מן החליפות ולפנים - הכל מודים שפסול".

לימא: רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי?

אפילו תימא: רבי,

השתא רבי<sup>203</sup> אדרבי יוסי בברי יהודה - מוסיף, אדרבי אלעזר ברבי שמעון - לא מוסיף!?

אנן הכי קאמרין:

אי רבי היא - נוקמיה בכולה עזרה!

אלא מאי? רבי אלעזר ברבי שמעון היא!?

ונוקמיה בין מזבח ולכותל!

אלא מאי אית לך למימר?

משום חולשא דכהן גדול,

לרבי נמי - משום חולשא דכהן גדול.

29. לו, א

רש"י

ונוקמיה להדיא. אחוריו למזבח  
 ופניו להיכל:  
**שמא ירביץ גלים.** וגנאי הוא  
 להראות בית הריעי שלו לצד  
 המזבח והכי שפיר טפי להיות  
 זנבו לצפון וראשו לדרום נמצא  
 זנבו שלא כנגד המזבח שאינו  
 מושכו לצד דרום כל אורך הפר  
 אלא שיהא מקצת גופו בין  
 האולם ולמזבח:

"ראשו לדרום, ופניו למערב".

היכי משכחת לה?

אמר רב:  
 בעוקם את ראשו.

ונוקמיה להדיא!

אמר אביי:  
 גזירה שמא ירביץ גלים.

**30. לו, א-ב**

**רש"י**

**כי צד סומך**. כל סמיכת קדשי קדשים:  
**עומד בצפון**. שקדשי קדשים טעונין צפון:  
**ופניו למערב**. ואחוריו למזרח:  
**והסומך**. הבעלים:  
**עומד במזרח**. אחוריו למזרח:  
**עון חטאת**. אותו חטא שהוא מביא עליו:  
**ועל עולה עון לקט שכחה ופאה**. שאין להן וידוי הכי גרסינן לה בתוספתא דמנחות (פ"י) ולא גרסינן בה מעשר עני דהא יש לו וידוי וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון ליתום ולאלמנה זה מעשר עני (מעשר שני פ"ה): רבי עקיבא אומר אין עולה באה כו'. טעמא מפרש בתוספתא על מה עולה באה אם על כריתות ומיתות ב"ד הרי עונשן אמור אם על לא תעשה הרי עונשן אמור מלקות הא אין עולה באה אלא על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה שאין לוקין עליו:  
**בלאו דנבילה קא מיפלגי**. דכתיב עשה אחרי לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים יד) ומיהו על כרחך אין זה ניתק לעשה דהא נתינתה לגר אי אפשר לאחר שעבר על לא תעשה של אכילה ועל כרחך עשה מעיקרא משמע לא תאכלו כל נבילה אלא לגר תתננה ולא תאכלו:  
**רבי עקיבא סבר לאו מעליא הוא**. ולוקין עליו ולא דלקט שכחה ופאה נמי עשה דבתריה מעיקרא משמע והכי קאמר קרא (ויקרא יט) ולקט קצירך לא תלקט אלא לעני תעזבנו ולא תלקטנו ולקי עליה ואין עולה באה עליו:  
**ור' יוסי הגלילי סבר**. לאו דנבילה אע"ג דעל כרחך עשה דבתריה מעיקרא משמע הואיל ובתריה דלאו כתיב. אין לוקין עליו דלא דמי ללאו דחסימה ובאה עליו עולה ולא דלקט שכחה ופאה נמי אפילו אמרינן דעשה דבתריה מעיקרא הוא משמע לא לקי עליה:  
**אביי אמר דכ"ע לאו דנבילה**. דע"כ עשה דבתריה מעיקרא משמע ולא מעליא הוא ומלקינן עליה:  
**והכא בתעזוב**. הכתוב אחר לאו של לקט שכחה ופאה קא מיפלגי:  
**רבי יוסי סבר השתא משמע**. אחר שלקט ועבר על לא תעשה נתקו הכתוב לעשה וצוהו לעזובו שם לעני ולגר ולפיכך אין לוקין עליו:  
**ור"ע סבר**. מעיקרא קודם לקיטה קאי עשה ולקי עליה דלא ניתק לעשה ואין עולה באה עליו:

תנו רבנן:  
**"כי צד סומך?"**  
הצב עומד בצפון, ופניו למערב, והסומך עומד במזרח, ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות של זבח, ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הצב, ומתודה:  
**על חטאת - עון חטאת,**  
**ועל אשם - עון אשם,**  
**ועל עולה - עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני,**  
**דברי רבי יוסי הגלילי.**  
**רבי עקיבא אומר:**  
**אין עולה באה אלא: על עשה,**  
**ועל לא תעשה שניתק לעשה."**

במאי קא מיפלגי?

לוב,

**אמר רבי ירמיה:**  
**בלאו<sup>204</sup> דנבילה קא מיפלגי:**  
**רבי עקיבא סבר: לאו מעליא הוא,**  
**ורבי יוסי הגלילי סבר: לאו לאו מעליא הוא.**

**אביי אמר:**  
**דכולי עלמא: לאו דנבילה - לאו מעליא הוי,**  
**והכא ב"תעיוב"<sup>205</sup> קא מיפלגי:**  
**דרבי עקיבא סבר: "תעיוב" - מעיקרא משמע,**  
**ורבי יוסי הגלילי סבר: השתא משמע.**

<sup>204</sup> לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים יד, טא)

<sup>205</sup> ובקוצרם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור ולקט קצירך לא תלקט. וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט. לעני ולגר תעזוב אותם אני ה' אלהיכם" (ויקרא ט, ט-ז)



31. לו, ב

ר"י

וכן בשעיר המשתלח הוא אומר.  
 עונות תחילה ואח"כ פשעים  
 ואחר כך חטאים :  
**המרדים**. העושה להכעיס :  
**מלך מואב פשע בי**. מרד בי :  
**אז תפשע לבנה**. מרדו יושבי  
 לבנה על מלך יהודה :  
**חוזר ומתודה כו'**. בתמיה אם  
 על זדונות ימחלו לו אין צריך  
 לבקש שוב על השגגות :  
**עשה להן זדונות כשגגות**. והכי  
 קאמר נושא עון ופשע כחטאת  
 שוגג :  
**דקא מסייע ליה קרא**. דוידוי  
 יוה"כ גופיה :  
**הוא דנחית**. שליח צבור  
 שמסדר בתפלתו של יום  
 הכפורים סדר עבודותיו של כהן  
 גדול על שם ונשלמה פרים  
 שפתינו (הושע יד) :

[והבהן עומד במזרח, ופניו למערב.  
 וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה, וכך היה אומר:  
 "אנא השם! עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי.  
 אנא השם! כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים,  
 שעויתי ופשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי,  
 ככתוב בתורת משה עבדך:  
**"מי ביום הזה יכפר [עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו]**" (ויקרא טז, ל).  
 והן עונין אחריו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".]

תנו רבנן:  
**"ביצד מתודה?**  
**'עויתי פשעתי וחטאתי'**,  
 וכן בשעיר המשתלח הוא אומר:  
**"והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם"** (ויקרא טז, כא),  
 וכן במשה הוא אומר: **"נשא עון ופשע וחטאה"** (שמות לד, ז),  
**דברי רבי מאיר**.  
**וחכמים אומרים:**  
**"עונות" - אלו הזדונות,**  
 וכן הוא אומר: **"הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה"** (במדבר טו, לא).  
**"פשעים" - אלו המרדים,**  
 וכן הוא אומר: **"מלך מואב פשע בי"** (מלכים ב' ג, ז),  
 ואומר: **"אז תפשע לבנה בעת ההיא"** (מלכים ב' ח, כב).  
**"לכל חטאתם" - אלו השגגות,**  
 וכן הוא אומר: **"נפש מי תחטא בשגגה"** (ויקרא ד, ב).  
 ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים - חוזר ומתודה על השגגות?  
 אלא כך היה מתודה:  
**'חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך, אני וביתי'...**  
 וכן בדרך הוא אומר: **"חטאנו עם אבותינו ועוינו הרשענו"** (תהלים קו, ו),  
 וכן בשלמה הוא אומר: **"חטאנו והעוינו רשענו"** (מלכים א' ח, מז),  
 וכן בדניאל הוא אומר: **"חטאנו ועוינו הרשענו ומרדנו"** (דניאל ט, ה).  
 אלא מהו שאמר משה: **"נשא עון ופשע וחטאה"**?  
 אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא:  
 רבוננו של עולם, בשעה שישאל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות."

אמר רבה בר שמואל אמר רב:  
 הלכה כדברי חכמים.

פשיטא!  
 יחיד ורבים - הלכה כרבים!

מהו דתימא: מסתבר טעמיה דרבי מאיר, דקמסייע ליה קרא דמשה,  
 קא משמע לן.

ההוא דנחית קמיה דרבה ועבד כרבי מאיר,  
 אמר ליה: שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר!?

אמר ליה: כרבי מאיר סבירא לי,  
 כדכתיב בספר אורייתא דמשה.

### 32. לו, ב - לז, א

#### רש"י

**וכפר**. מה שאמור בפרו וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) דברי וידוי נאמר להלן בשעיר המשתלח יעמד חי לפני ה' לכפר עליו (שם):

**ואם נפשך לומר**. להשיב תשובה על גזירה שוה זו לומר שאין וכפר אלא במתן דמים על כרחך מינייה וביה תיפוק לך דלא אפשר למימר הכי שהרי הוא אומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ואחר כך ושחט את פר החטאת וגוי' על כרחך וכפר בעדו ועדיין לא נשחט אלמא כפרה זו בדברים היא:

**מאי אם נפשך לומר**. מה היה להשיב לו דאיצטרך ליה טעמא אחרינא:

**וכי תימא נילף**. האי וכפר מכפרה דכתיבא בשעיר הפנימי דכתיב וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל והיא במתן היא דבתר מתן דמים כתובה ועוד שאין בו וידוי:

**ומנין שבאנא**. יהא וידוי זה: **נאמר כפרה בחורב**. במעשה עגל (שמות לב) אולי אכפרה בעד חטאתכם:

**מה להלן באנא**. אנא חטא העם הזה וגוי':

**ומנין שבשם**. אנא ה': **בעגלה ערופה**. כפר לעמד ישראל אשר פדית ה' (דברים כא):

**בשלמא חורב מעגלה לא יליף**. לומר שיהא שם הזכרת השם: **מאי דהוה הוה**. כבר עבר ואי אפשר לחזור:

**אלא עגלה ערופה נילף מחורב**. ותיבעי אנא:

**והתנן**. בהדי' מעשה עגלה ערופה במסכת סוטה (דף מו.). הכהנים אומרים כו': הכי גרסינן בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה כו':

תנו רבנן:

"**וכפר**"<sup>206</sup> (ויקרא טז, ו) - **בנפרת דברים דבתוב מדבר**.

אנה אומר בנפרת דברים, או אינו אלא נפרת דמים?

הרי אני דן: **נאמרה באן**: "כפרה" **ונאמרה להלן**: "כפרה"<sup>207</sup> (ויקרא טז, ז),

מה "כפרה" האמורה בשעיר - דברים,

אף "כפרה" האמורה בפר - דברים.

ואם נפשך לומר,

הרי הוא אומר: "**והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו**"<sup>208</sup> (ויקרא טז, יא),

ועדיין לא נשחט הפר".

מאי "ואם נפשך לומר"?

וכי תימא: נילף משעיר הנעשה בפנים, שכתבתו בדמים,

הרי הוא אומר: "**וכפר**", ועדיין לא נשחט הפר.

לז, א "ומנין שב'אנא"?

**נאמר באן**: "כפרה", **ונאמר להלן בחורב**: "כפרה"<sup>209</sup> (שמות לב, ל),

מה להלן - ב'אנא"<sup>210</sup> (שמות לב, לא), אף באן - ב'אנא".

ומנין שבשם?

**נאמר באן**: "כפרה", **ונאמרה בעגלה ערופה**: "כפרה"<sup>211</sup>,

מה להלן - בשם, אף באן - בשם".

אמר אביי:

בשלמא חורב מעגלה ערופה לא יליף - מאי דהוה הוה,

אָלָא, עָגְלָה עֲרוּפָה תִּילִיף מִחֹרֵב!

וכי תימא: הכי נמי,

וְהִתְנֵן:

"**הכהנים אומרים: 'כפר לעמך ישראל'**" (דברים כא, ח) (סוטה מו.).

ואילו ב'אנא" לא קא אמר!

קשיא.

<sup>206</sup> והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו

<sup>207</sup> והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו

<sup>208</sup> והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו

<sup>209</sup> אולי אכפרה בעד חטאתכם

<sup>210</sup> אנא חטא העם הזה חטאה גדולה

<sup>211</sup> כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל וניכפר להם הדם" (דברים כא, ח)

### 33. לז, א

"זהו עונין אחריו: [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד]."

תניא:

"רבי אומר:

"כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו" (דברים לב, ג),

אמר להם משה לישראל: בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא - אתם: "הבו גדל".

חנניה בן אחי רבי יהושע אומר:

"זכר צדיק לברכה" (משלי י, ז),

אמר להם נביא לישראל: בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים - אתם תנו ברכה".

**34. לז, א**

**רפ"י**

**מתני'**

**בא לו למזרח.** חוזר אחוריו לצד מזרח סמוך לפתח שלא היו מכניסין השעירים להגריל אלא שיהיו בתוך חלל העזרה כדכתיב (ויקרא טז) והעמיד אותם לפני ה' אבל לא לקרבן כל כך לצד ההיכל עד שהוא בא לשוחטו היו מקריבין אותו כדתנן לקמן (דף נג:.) הביאו לו את השעיר שחטו וכו' :

**לצפון המזבח.** כלומר משוך מכנגד המזבח לצד צפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לצפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונין צפון ואשמועינן שאין צפון כנגד מזרחו של מזבח :

**קלפי.** אשקור"ן בלע"ז :

**של אשכרוע.** ברוש :

**יהושע בן גמלא.** כשנתמנה בכהונה גדולה :

**בן קטיף.** כ"ג היה :

**עשה י"ב דד.** ליציאת המים :

**מוכני.** מפרש בגמרא גלגל לשקעו בו בבור שיהו מימיו מחוברים למימי הכיור ואי לא הוּוּ מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כבוד קדשים הוא ליפסל מים קדושים :

**נברשתא.** מנורה ודומה לו בספר (דניאל ה) לקבל נברשתא דדהבא במעשה בלשאצר. שפרשת סוטה כתובה עליה. ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש :

**נקנור נעשו נסים לדלתותיו.** שם האיש נקנור ונס שלו מפורש בגמרא :

**גמ'**

**מדקאמר לצפון המזבח.** שהוצרך למושכו מכנגד המזבח ולצפון :

**מכלל דמזבח לאו בצפון הוי קאי.** אין כלום מן המזבח בצפון העזרה ואי הוּוּ קיימי כנגד מזרחו של מזבח פורתא לאו בצפון קיימי :

**צפונה על ירך המזבח.** צפונה לשון אויר משמע הך ה' יתירה אל צפון שהוא האויר הפנוי : **והא רישא ר"א בר"ש.** דאמר מזבח מקצתו בצפון שהכשיר שחיטת הפר בין האולם ולמזבח :

**כולה ראב"י ותני.** ברישא פר היה עומד בבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אצל מקצוע צפונית של מזבח שהיה מקרבן אצל הפתח בכל יכולת משום חולשא דכהן ויותר מכאן לא יכול לקרבן דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בצפון הוא :

**משנה**

**212** **בא לו למזרח העזרה, לצפון המזבח, הסגן מימינו, וראש בית אב משמאלו, ושם שני שעירים, וקלפי היתה שם, ובה שני גורלות. של אשכדוע היו, ועשאן בן גמלא של זהב, והיו מזבירים אותו לשבח.**

**בן קטיף עשה שנים עשר דד לכיור, שלא היה לו אלא שנים, ואף הוא עשה מובני לכיור, שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה. מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יום הכפורים של זהב. הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח היכל, ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה. נקנור נעשו נסים לדלתותיו, והיו מזבירין אותו לשבח.**

**גמרא**

**מדקאמר: "לצפון המזבח" - מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. מני?**

**רבי אליעזר בן יעקב היא.**

**דתניא:**

**"צפנה לפני ה'"** <sup>213</sup> (ויקרא א, יא), **שיהא צפון כולו פנוי, דברי רבי אליעזר בן יעקב."**

**והא רישא רבי אליעזר ברבי שמעון היא!**

**כולה רבי אליעזר בן יעקב היא, ותני: "בין האולם ולמזבח".**

<sup>212</sup> ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה. והקריב אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו. ולקח את-שני השעירים והעמיד אתם לפני ה' פתח אהל מועד. ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גזרל אהרן לה' וגזרל אחד לעזאזל. והקריב אהרן את-השעיר אשר עלה עליו הגזרל לה' ועשהו חטאת. והשעיר אשר עלה עליו הגזרל לעזאזל יעמד-חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה. (ויקרא טז, ה-י) <sup>213</sup> ושחט אותו על ירך המזבח צפנה לפני ה'

35. לז, א

רש"י

הרי זה בור. אפי' בדרך ארץ אינו בקי: ג' שהיו מהלכין בדרך. לא ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה נצבים עליו מכלל שבשורה אחת הוו קיימי זה אצל זה דאי זה אחר זה קיימי אין זה נצבים עליו אלא ראשון: כדי שיתכסה בו רבו. הא דקתני מימינו לא שילך אצלו אלא מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לצד שמאל אצל גדול ושניהם אחורי הרב ממש: ה"ג והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח: דמצדד אצדודי. לא אצל ממש ולא אחורי ממש אלא שיכסה בו רבו מקצת צד רבו:

"הסגן בימינו, וראש בית אב משמאלו".

אמר רב יהודה:  
המהלך לימין רבו - הרי זה בור.

תנן:

"הסגן בימינו, וראש בית אב משמאלו!"

ועוד,

תניא:

"שלושה שהיו מהלכין בדרך - הרב באמצע, גדול בימינו, וקטן משמאלו. וכן מצינו בשלושה מלאכי השרת שכאו אצל אברהם, מיכאל באמצע, גבריאל בימינו, ורפאל בשמאלו!"

תרגומא רב שמואל בר פפא קמיה דרב אדא:  
כדי שיתכסה בו רבו.

והתניא:

"המהלך כנגד רבו - הרי זה בור,  
אחורי רבו - הרי זה מגסי הרוח!"

דמצדד אצדודי.

36. לז, א

רש"י

יכול יתן שנים על זה ושנים על זה. והכי קאמר קרא ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים: ת"ל גורל אחד לה'. אין כתיב שם אלא על אחד מהם ואין כתיב עזאזל אלא על אחד מהם: יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה. לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שירצה יעשה לשם: ת"ל אחד. ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשה כתביה: יכול אף זה כן. גורל שהשם כתוב עליו:

"וְקִלְפֵי הַיְתֵה שָׁם, וְבָה שְׁנֵי גּוּרְלוֹת".

תנו רבנן:

"וְנָתַן אֶהְרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גּוּרְלוֹת"<sup>214</sup> (ויקרא טז, ח),

גורלות של כל דבר.

יכול יתן שנים על זה, ושנים על זה?

תלמוד לומר: "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל" (ויקרא טז, ח),

אין כאן לשם אלא גורל אחד,

ואין כאן לעזאזל אלא אחד.

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה, ושל שם ושל עזאזל על זה?

תלמוד לומר: "גורל אחד לה'" - אין כאן לה' אלא אחד, ואין כאן לעזאזל אלא אחד.

אם כן, מה תלמוד לומר: "גורלות"?

שיהיו שווין, שלא יעשה אחד של זהב ואחד של כסף, אחד גדול ואחד קטן.

"גורלות של כל דבר".

פשיטא!

לא צריך,

לכדתניא:

"לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב,

יכול אף זה כן?

תלמוד לומר: "גורל ... גורל" (ויקרא טז, ח) ריבה,

ריבה של זית,

ריבה של אגוז,

ריבה של אשכרוע".

<sup>214</sup> ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל

## 37. לז, א

"בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור, [שלא היה לו אלא שנים]".

תנא:

"כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העסוקין בתמיד, מקדשיו ידיהו ורגליהו בבת אחת".

תנא:

"שחרית, במילואו - מקדש ידיו ורגליו מן העליון, ערבית, בירידתו - מקדש ידיו ורגליו מן התחתון".

"ואף הוא עשה מוכני לכיור, [שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה]".

מאי "מוכני"?

אמר אבוי:

גילגלא דהנה משקעא ליה.

**38. לז, א - לח, א**

**"מוֹנְבֵד הַמֶּלֶךְ עָשָׂה כָּל יְדוּת הַכְּלִים [שֶׁל יוֹם הַנְּפוּרִים שֶׁל זָהָב]."**

נַעֲבְדֵנְהוּ לְדִידְהוּ דְזָהָב!

לז, ב

**אָמַר אָבִי:**

בִּידוּת סְכִינִין.

מִיתִיבִי:

**"אִף הוּא עָשָׂה בְּנֵי כְלִים, וְאוֹגְנֵי כְלִים, וְיְדוּת כְּלִים, וְיְדוּת סְכִינִין שֶׁל יוֹם הַנְּפוּרִים שֶׁל זָהָב!"**

תְּרַגְּמָא אָבִי:

בְּקַתְתָּא דְנִרְגִי וְחֻצִינִי.

**"הִלְנִי אִמּוֹ עָשְׂתָה וְנִבְרְשַׁת שֶׁל זָהָב [עַל פְּתַח הַיְכָל]."**

תְּנָא:

**"בְּשַׁעָה שֶׁהַחֲמָה זֹרְחַת נִיצוּצוֹת יוֹצְאִין מִמֶּנָּה, וְהַכֵּל יוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע."**

מִיתִיבִי:

**"הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע שְׁחֲרִית עִם אֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר וְאֲנָשֵׁי מַעֲמֵד - לֹא יֵצֵא,**

**מִפְּנֵי שֶׁאֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר - מִשְׁכִּימִין,**

**וְאֲנָשֵׁי מַעֲמֵד - מְאַחְרִים!"**

**אָמַר אָבִי:**

לְשָׂאָר עֲמָא דְבִירוּשְׁלַיִם.

**"וְאִף הִיא עָשְׂתָה טְבֻלָּא [שֶׁל זָהָב שֶׁפָּרְשַׁת סוּטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ]."**

שְׁמַעְתָּ מִינָּה:

כּוֹתְבִין מְגִילָה לְתִינּוּק לְהִתְלַמֵּד בָּהּ.

**אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשׁוּם רַבִּי יֵצֵא:**

בְּאַלְף בֵּית.

מִיתִיבִי:

**"כִּשְׁהוּא כּוֹתֵב - רוּאָה וְכוֹתֵב מַה שֶׁכְּתוּב בְּטְבֻלָּא!"**

אֵימָא: רוּאָה וְכוֹתֵב כְּמָה שֶׁכְּתוּב בְּטְבֻלָּא.

מִיתִיבִי:

**"כִּשְׁהוּא כּוֹתֵב - רוּאָה וְכוֹתֵב מַה שֶׁכְּתוּב בְּטְבֻלָּא,**

**וְמָה כְּתוּב בְּטְבֻלָּא?**

**"אִם שְׂכֵב אִישׁ אוֹתְךָ" וְ"אִם לֹא שְׂכֵב" (בְּמַדְבַּר ה', ט),**

**"אִם שְׂטִית ... אִם לֹא שְׂטִית" (בְּמַדְבַּר ה', ט)!"**

לח, א - התם - ^בסירוגין.

**רַח"י**

לְדִידְהוּ. לְכֻלִּים:

בִּידוּת סְכִינִין. שאי אפשר

לעשות סכינין עצמן של זהב:

כְּנֵי כְלִים. בְּסִיסֵי מוֹשֶׁבֶן:

וְאוֹגְנֵי כְלִים. בֵּית אַחֲזִיזוֹתָן:

וְיְדוּת סְכִינִין וְיְדוּת כְּלִים. קַתְנִי

סְכִינִין וְקַתְנֵי כְלִים:

בְּקַתְתָּא דְנִרְגִי וְחֻצִינִי. יְדוּת

הַקְּרֻדוּמוֹת וּמַגְלוֹת:

נִיצוּצוֹת. זֶהְרָרִית שֶׁהַחֲמָה

זֹרְחַת מִן הַמְזֻרַח וְנֹטָה עַל פֶּתַח

הַהֵיכָל שֶׁהוּא לְצַד מַעֲרָבִי:

שֶׁהִגִּיעַ זְמַן ק"ש. כְּדַתְנִיא

(בְּרַכּוֹת דף כו.). מְצוֹתָה עִם הַנֶּץ

הַחֲמָה:

שְׁאֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר. שֶׁהַחֲנִימִים

שֶׁהַעֲבוּדָה מוֹטֵלֶת עֲלֵיהֶם

מִקְדִּימִין לְקְרוֹתָהּ קוֹדֵם הַיּוֹם

שֶׁמָּא תִּמְשַׁךְ עֲלֵיהֶן הַעֲבוּדָה

וְיִמְנְעוּ לְקְרוֹת:

וְאֲנָשֵׁי מַעֲמֵד. יִשְׂרָאֵל הַעוֹמְדִים

בְּשַׁלְּחוֹת הַצְּבוּר עַל הַקֶּרֶבֶן

שְׁנֵאמַר (בְּמַדְבַּר כח) תִּשְׁמְרוּ

לְהַקְרִיב לִי מִצוּחַ שִׁיהִיו

מִשְׁמֵרִים וְעוֹמְדִים עַל קֶרְבֶּנִם

הַכִּי דְרִישׁ לִיָּה בְּסַפְרֵי וּבְמִסְכַּת

תַּעֲנִית (דף כו.).

מֵאַחֲרֵינָן. לְקְרוֹת עַד כְּלוֹת עֲבוּדַת

הַתְּמִיד:

לְשָׂאָר עֲמָא. הַבָּאִים בְּעִזְרָה הוּא

סִימָן הַהוֹדִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע:

שְׁמַע מִינָּה כו'. וּפְלוּגְתָא הִיא

בְּמִסְכַּת גִּיטִין בְּפֶרֶק הַנִּיזְקִין (דף

ס.).

בְּאַלְף בֵּית. אוֹתִיוֹת שֶׁל רֵאשִׁי

הַתִּיבּוֹת:

כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב. כַּהֵן הַכּוֹתֵב אֶת

הַמְּגִילָה לְהַשְׁקוּתָהּ:

כְּמָה שֶׁכְּתוּב בְּטְבֻלָּא. לְפִי סִימְנֵי

הַאוֹתִיוֹת:

בְּסִירוּגִין. אִם לֹא שָׁכַב אַחֲרָיו

רֵאשִׁי תִיבּוֹת עַד סוּף הַמְּקַרָּא

וְאֵת כִּי שְׁטִית וְאַחֲרָיו רֵאשִׁי

תִּיבּוֹת עַד סוּף הַמְּקַרָּא יִתֵּן ה'

אוֹתְךָ וְאַחֲרָיו רֵאשִׁי תִיבּוֹת עַד

סוּף הַמְּקַרָּא וּבָאוּ הַמִּים וְאַחֲרָיו

רֵאשִׁי תִיבּוֹת (אִם שָׁכַב וְאֵת כִּי

שְׁטִית):



39. לח, א

כ"י

להביא דלתות. לשער המזרח של העזרה ושל נחושת היו: נחשול. סערה: והטילוה לים. להקל לספינה: וכרכה. חבקה: לנמלה. פורטי"ו מקום שהספינות נמשכות שם ליבשה: רהיטנו. לשון דלת שהוא רץ ונועל רץ ופוח: אלא ברית ים. כאילו כרתו ברית זו עם זו ויש אומרים ברית ים: נשתנו. כשהעשירו: קלניתא. מזוקקת וכן שם מין נחושת והוא נחושת קלל:

"ניקנור נעשו נסים לדלתותיו".

תנו רבנן:

"מה נסים נעשו לדלתותיו?"

אמרו: נשהלך נקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו, נטלו אחת מהן והטילוה לים, ועדיין לא נח הים מזעפו, בקשו להטיל את חברתה, עמד הוא וכרכה, אמר להם: הטילוני עמה.

מיד נח הים מזעפו, והיה מצטער על חברתה.

כיון שהגיע לנמלה של עכו, היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה. ויש אומרים: בריה שבים בלעתה, והקיאתה ליבשה.

ועליה אמר שלמה: "קרות בתינו ארזים רהיטנו ברותים" (שיר השירים א, יז), אל תיקרי: "ברותים", אלא: "ברית ים".

לפיכך, כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי ניקנור, מפני שנעשו בו נסים.

יש אומרים:

מפני שנחושטן מוצהבת היתה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

נחשת קלוניתא היתה, והיתה מאירה בשל זהב".

**40. לח, א-ב**

**רפ"י**

**מתני'**

**בן לוי**. כלומר מן הלויים :  
**פרק**. הכרעת קול נעימה :  
**על מעשה הכתב**. קושר ד'  
 קולמוסין בדי' אצבעותיו וכותב  
 שם בן ארבע אותיות כאחד :

**גמ'**

**לרדות**. מן התנור :  
**שהללו**. שבאו מן אלכסנדריא  
 לפי שלא יודעים לרדות מן  
 התנור שלא יהא נשבר לפי  
 שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה  
 כמין ספינה היו יראים לדבקם  
 מבפנים לתנור ואופין אותו  
 מבחוץ :

**כפלו להם שכרם**. מתרומת  
 הלשכה : ועל דבר זה מזכירים  
 אותם לשבח שמעולם כו' :

**לפטם**. לכתוש הסמנין ולערבם  
 יפה כמו שנאמר (שמות ל)  
 ממולח :

**להעלות עשן**. שלא היו מכירין  
 בעשב שהוא מעלה את העשן  
 וזקף ומתמר כמקל :

**משנה**

ואלו לגנאי :

של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים.  
 של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת.  
 הוגרס בו לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד.  
 בו קמצר לא רצה ללמד על מעשה הפתב.  
 על הראשונים נאמר: **"זכר צדיק לברכה"** (משלי י, ז),  
 ועל אלו נאמר: **"ושם רשעים ירקב"** (משלי י, ז).

**גמרא**

תנו רבנן:

"בית גרמו היו בקיאי במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד.  
 שלחו חכמים והביאו אומניו מאלכסנדריא של מצרים.  
 והיו יודעין - לאפות במותן,  
 ולא היו יודעין - לרדות במותן.  
 שהללו - מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ,  
 והללו - מסיקין מבפנים ואופין מבפנים.  
 הללו - פיתן מתעפשת,  
 והללו - אין פיתן מתעפשת.  
 כששמעו חכמים בדבר, אמרו: כל מה שבא הקדוש ברוך הוא - לכבודו בראו,  
 שנאמר: **"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו"** (ישעיה כג, ז),

יחזרו<sup>215</sup> בית גרמו למקומן.  
 שלחו להם חכמים - ולא באו.  
 כפלו להם שכרן - ובאו.  
 בכל יום - היו נוטלין שנים עשר מנה,  
 והיום - עשרים וארבעה.  
**רבי יהודה** אומר: בכל יום - עשרים וארבעה,  
 והיום - ארבעים ושמונה.  
 אמרו להם חכמים: מה ראיתם שלא ללמד?  
 אמרו להם: יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב,  
 שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודה זרה בכך.  
 ועל דבר זה מזבירין אותן לשבח: מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם,  
 שלא יאמרו: ממעשה לחם הפנים זה ניזונין,  
 לקיים מה שנאמר: **"זהייתם נקים מה' ומישדאל"** (במדבר לב

"של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת".

תנו רבנן:

"בית אבטינס היו בקיאי במעשה הקטורת ולא רצו ללמד.  
 שלחו חכמים והביאו אומניו מאלכסנדריא של מצרים.  
 והיו יודעין - לפטם במותם,  
 ולא היו יודעין - להעלות עשן במותן.  
 של הללו - מתמר ועולה במקל,  
 של הללו - מפציע לכאן ולכאן.  
 וכששמעו חכמים בדבר, אמרו: כל מה שבא הקדוש ברוך הוא - לכבודו בראו,  
 שנאמר: **"כל פעל ה' למענהו"** (משלי טז, ד),

יחזרו<sup>216</sup> בית אבטינס למקומן.

<sup>215</sup> התיקון ע"פ גירסת המאירי. הרש"ש מפרש את הגירסה שלפנינו – "יחזרו".

**רפ"י**

**מיעט כבודם**. בחורבן ביתו :  
**מעלה עשן**. עשב שהוא מעלה  
 עשן ראיתי כנגדי :  
**מגילת סמנין**. שכתובין בה  
 שמות סמני הקטורת :  
**מכאן אמר בן עזאי**. ממעשה  
 בית גרמו ובית אבטינס שבקשו  
 חכמים לדחותם ממקומם ולא  
 יכלו :  
**בשמך יקראוך**. לא ידאג אדם  
 לומר פלוני יקפח פרנסתי כי על  
 כרחך בשם יקראוך לבא ולשוב  
 במקומך :  
**ומשלך יתנו לך**. כלומר לא  
 משלהם הוא מתנה אלא מזונות  
 קצובים לך מן השמים :  
**ואין מלכות נוגעת בחברתה**.  
 משהגיע זמן המלכות ליפול  
 ותעמוד אחרת לא יאחר זמן  
 כמלא נימא אלא מי שזמנה  
 ליפול בלילה נופלת בלילה  
 שנאמר (דניאל ה) ביה בליליא  
 איתקטל בלשצר ושזמנה ביום  
 נופלת ביום שנאמר (יחזקאל ל)  
 ובתחנחס חשך היום :

שִׁלְחוּ לָהֶם חֲכָמִים - וְלֹא בָאוּ.

כָּפְלוּ לָהֶם שָׂכָרוֹ - וּבָאוּ.

בְּכָל יוֹם - הָיוּ נוֹטְלִין שְׁנַיִם עֶשְׂרֵם מִנָּה,

וְהַיּוֹם - עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה.

**רבי יהודה אומר**: בְּכָל יוֹם - עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה,

וְהַיּוֹם - אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה.

אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: מַה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לָלֶמֶד?

אָמְרוּ: יוֹדְעִין הָיוּ שֶׁל בֵּית אָבָא, שְׁבִית זֶה עֵתִיד לִיְחָרֵב,

אָמְרוּ: שָׁמָּא יִלְמֹד אָדָם שְׂאִינוּ מֵהוּגֹן, וְיִלְךְ וְיַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה בְּכָף.

וְעַל דָּבָר זֶה מְזַבְדִּין אוֹתוֹן לְשִׁבְחָ: מַעוּלָם לֹא יֵצֵאת כְּלָה מְבוֹשָׁמֶת מִבְּתֵיהֶן,

וּכְשֶׁנּוֹשְׂאִין אִשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר מִתְּנִין עִמָּה שֶׁלֹּא תִתְבַּסֵּם,

שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: מִמַּעֲשֵׂה הַקְּטוֹרֶת מִתְבַּסְּמִין,

לְקַיִם מַה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיִיתֶם נְקִיִּם מִ'וּמִשְׂרָאֵל'" (במדבר לב, כ').

**תנא:**

**"אמר רבי ישמעאל:**

פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מֵהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ וּמֵצֵאתִי אֶחָד מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם,

אָמַרְתִּי לוֹ: אָבוֹתַי בְּקִשּׁוֹ לְהַרְבוֹת כְּבוֹדוֹ, וְרָצוּ לְמַעַט כְּבוֹד הַמָּקוֹם,

עֲכָשְׁיוּ כְבוֹד מָקוֹם בְּמִקוּמוֹ, וּמִיַּעַט כְּבוֹדָם.

**אמר רבי עקיבא:**

פַּעַם אַחַת סָח לִי **רבי ישמעאל בן לוגא:**

פַּעַם אַחַת יֵצֵאתִי אֲנִי וְאֶחָד מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם לְשֹׁדֵה לְלַקֵּט עֲשָׂבִים,

וְרִאֲתִי שֹׁשְׁחָק וּבְכָה.

אָמַרְתִּי לוֹ: מִפְּנֵי מַה בְּבֵית?

אָמַר לִי: כְּבוֹד אָבוֹתַי נִזְכָּרְתִּי.

וּמִפְּנֵי מַה שֹּׁחֲקָת?

אָמַר לִי: שִׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָה לָנוּ.

וּמִפְּנֵי מַה נִזְכָּרְתִּי?

אָמַר לִי: מַעֲלָה עָשָׂן בְּנִגְדִי.

הֲרָאֵהוּ לִי!

אָמַר לִי: שְׁבוּעָה הִיא בְּיַדֵּינוּ שְׂאִין מֵרֵאִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם.

**אמר רבי יוחנן בן נורי:**

פַּעַם אַחַת מֵצֵאתִי זָקֵן אֶחָד וּמְגִילַת סַמְמָנִין בְּיָדוֹ.

אָמַרְתִּי לוֹ: מֵאִין אַתָּה?

אָמַר לִי: מִבֵּית אֲבֹתֵינוּ אֲנִי.

וּמַה בְּיָדְךָ?

אָמַר לִי: מְגִילַת סַמְמָנִין.

הֲרָאֵהוּ לִי!

אָמַר לִי: כָּל זְמַן שְׁבִית אָבָא הָיוּ קַיִמִין - לֹא הָיוּ מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם,

וְעֲכָשְׁיוּ - הָרִי הוּא לָךְ, וְהַזְהַר בָּהּ.

וּכְשֶׁבֵאתִי וְסַחֲתִי דְבָרֵי לְפָנַי **רבי עקיבא**, אָמַר לִי:

מַעֲתָה אֲסוּר לְסַפֵּר בְּגִנּוּתָן שֶׁל אֱלֹהִים.

**מכאן אמר בן עזאי:**

בְּשִׁמְךָ יִקְרָאוּךְ,

וּבְמִקוּמְךָ יוֹשִׁיבוּךְ,

וּמִשְׁלַךְ יִתְּנוּ לָךְ,

אִין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוֹכֵן לְחִבְרִין.

וְאִין מַלְכוּת נוֹגַעַת בְּחִבְרָתָה אֲפִילוּ כְּמֵלֵא נִימָא."

לחב,

**41. לח, ב**

"הוֹגֵרֶם בּוֹ לִוֵּי [הָיָה יוֹדֵעַ פָּרֶק בְּשִׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד]".

**תנאי:**

"בְּשֵׁהוּא נוֹתֵן קוֹלוֹ בְּנִעִימָה,

מִכְנִים גּוֹדְלוֹ לְתוֹךְ פִּי, וּמְנִיחַ אֶצְבְּעוֹ בֵּין הַנִּימִין,

עַד שֶׁהָיוּ אֲחִיו הַבְּהֻנִּים נֹזְקִים בְּבֵת רֹאשׁ לְאַחֲוֵיהֶם".

**רש"י**

**לבין הנימין.** בין חליקת נימת השפה נגד מחיצת החוטם:  
**נוזקים בבת ראש.** נרתעין מהכרעת הקול:

42. לח, א

[בן קמצר - לא רצה ללמד על מעשה הכתב].

רש"י

**רקבינות.** רדולי"א חלודה ככלי ברזל שאין משתמשין בו:  
**דלא מסקי בשמייהו.** לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע:  
**מודדתו בטפחים.** לידע כמה נוסף בו מיום ליום ונותנת המשקל אומד התוספת:  
**כהן ונביא.** זכריה בן יהוידע הכהן אלמא מסקינן בשמייהו דהא דואג האדומי רשע היה וזה קראו לתינוק בשמו:  
**חזי מאי דסליק ביה.** ראה מה עלתה ביה שנשחט:  
**צדיק מעצמו.** ע"י מעשיו נזכר לטובה:  
**רשע אף ע"י חבירו.** נזכר לרעה:  
**שם רשעים.** ולא כתיב שם רשע:  
**המכסה אני מאברהם.** וכיון שהזכיר שמו ברכו וסמך ליה ואברהם היו יהיה וגו':

תנו רבנן:

"בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב.

אמרו עליו שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין אצבעותיו, ואם היתה תיבה של ארבע אותיות היה כותבה בבת אחת.

אמרו לו: מה ראית שלא ללמד?

בולן מצאו תשובה לדבריהם, בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו.

על הראשונים נאמר: "זכר צדיק לברכה" (משלי י, ז),

ועל בן קמצר וחיביריו נאמר: "ושם רשעים ירקב" (משלי י, ז).

מאי "ושם רשעים ירקב"?

אמר רבי אלעזר:

רקבינות תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו.

מתיב רבינא:

"מעשה בדואג בן יוסף, שהניחו אביו בן קטן לאמו.

בכל יום היתה אמו מודדתו בטפחים ונותנת משקלו של זהב לבית המקדש.

וכשגבר אויב טבחתו ואכלתו.

ועליה קונן ירמיה: "אם תאכלנה נשים פרים עללי טפחים" (איכה ב, כ).

משיבה רוח הקדש ואומרת:

"אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא" (איכה ב, כ)!"

חזי מאי סליק ביה.

אמר רבי אלעזר:

צדיק - מעצמו, ורשע - מחבירו.

צדיק - מעצמו, דכתיב: "זכר צדיק לברכה" (משלי י, ז).

ורשע - מחבירו, דכתיב: "ושם רשעים ירקב" (משלי י, ז).

אמר ליה רבינא למהו מרבנן דהוה מסדר אגדתא קמיה:

מנא הא מילתא דאמור רבנן: "זכר צדיק לברכה"?

אמר ליה:

דְּהָא כְּתִיב: "זְכֹר צַדִּיק לְבְרָכָה!"

מדאורייתא מנא לן?

דכתיב: "וזה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה" (בראשית יח, ז),

וכתיב: "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום" (בראשית יח, יח).

מנא הא מילתא דאמור רבנן: "שם רשעים ירקב"?

אמר ליה:

דְּהָא כְּתִיב: "וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב!"

מדאורייתא מנא לן?

דכתיב: "ויאתהל עד סדום" (בראשית יג, יב),

וכתיב: "ואנשי סדם רעים ותטאים לה מאד" (בראשית יג, יג).

### 43. לח, ב - לט, א

רש"י

**עובדיה.** היה דר בין אחאב ואיזבל:  
**מברכתן של צדיקים כו'.**  
במקום שהקב"ה מברך את הצדיקים שם מקלל את הרשעים:  
**וירא את האור.** ראה בדעתו להתקיים האור של עולם בשביל הצדיק שהוא טוב:  
**וישת עליהם תבל.** פיזרן בכל הדורות להיות שתות וקיום ויסוד לקיים תבל:

**אמר רבי אלעזר:**

צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם.

צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם - עובדיה. רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם - זה עשו.

**אמר רבי אלעזר:**

מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים, ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים.

"מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים", דכתיב: **"כי ידעתיו למען אשר יצוה"**<sup>217</sup> (בראשית יח, ט), וכתוב בתורה: **"ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה מי רבה"** (בראשית יח, כ).

"ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים", דכתיב: **"ואנשי סדם רעים וחטאים לה"** (בראשית יג, ג), **"וזה אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו"** (בראשית יג, יד).

ואמר<sup>218</sup> רבי אלעזר:

אפילו בשביל צדיק אחד - עולם נברא, שנאמר: **"וירא אלהים את האור כי טוב"** (בראשית א, ד) ואין **"טוב"** אלא צדיק, שנאמר: **"אמרו צדיק כי טוב"** (ישעיה ג, י).

**ואמר רבי אלעזר:**

כל המשבח דבר מתלמודו - גורם גלות לבניו, שנאמר: **"ותשבח תורת אלהיך אשפח בניך גם אני"** (הושע ד, ו).

**רבי אבהו אמר:**

מורידין אותו מגדולתו, שנאמר: **"כי אתה הדעת מאסת ואמאסף מכהן לי"** (הושע ד, ו).

**אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:**

אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר: **"וירח השמש ויבא השמש"** (קהלת א, ה). עד שלא כבתה שמשו של עלי - זרחה שמשו של שמואל הרמתי.

**ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:**

ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר: **"כי לה מצקי ארץ וישת עליהם תבל"** (שמואל א' ב, ח).

**ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:**

אפילו בשביל צדיק אחד - העולם מתקיים,

<sup>217</sup> כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו

<sup>218</sup> מסורת הש"ס וגם בהמשך. גירסת וילנא: אמר

שנאמר: "וצדיק יסוד עולם" (משלי י, כה).

רבי חייא דידיה אמר:

מהכא: "רגלי חסידיו ישמרו" (שמואל א' ב, ט).

"חסידיו" - טובא משמע!

אמר רב נחמן בר יצחק:

"חסידיו" כתיב.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

כיון שייצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא - שוב אינו חוטא,

שנאמר: "רגלי חסידיו ישמרו" (שמואל א' ב, ט).

דבי רבי שילא אמרי:

כיון שבאה לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה, ואינו חוטא - שוב אינו חוטא,

שנאמר: "רגלי חסידיו ישמרו" (שמואל א' ב, ט).

אמר ריש לקיש:

מאי דכתיב: "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן" (משלי ג, לד)?

בא לטמא - פותחין לו,

בא לטהר - מסייעין אותו.

תנא דבי רבי ישמעאל:

"משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון.

בא למדוד נפט - אומר לו: מדוד אתה לעצמך.

בא למדוד אפרסמון - אומר לו: המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבסם אני ואתה."

תנא דבי רבי ישמעאל:

"עבירה - מטמטמת לבו של אדם,

שנאמר: "ולא תטמאו בהם ונטמטמם בהם"<sup>219</sup> (ויקרא יא, מג),

אל תקרי: "ונטמאתם", אלא: "ונטמטמם".

תנו רבנן:

"ולא תטמאו בהם ונטמטמם בהם" (ויקרא יא, מג),

אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה,

מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה,

בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא."

תנו רבנן:

"והתקדשתם והייתם קדשים" (ויקרא יא, מד),

אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה,

מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה,

בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא."

## כ"י

רגלי חסידיו. בשביל חסידיו

כמו ויברך ה' אותך לרגלי

(בראשית ל):

שוב אינו חוטא שנא' רגלי

חסידיו ישמור. סופי חסידיו

ישמור:

פעם ראשונה ושנייה כו'. רגלי

חסידיו משהנהיג בחסד שני

רגלים כמו זה שלש רגלים

(במדבר כב) פעמים ישמור אותו

מן החטא:

כיון שבא אדם לטמא. להיות

רשע:

פוחחין לו. פתח הטומאה ליכנס

בו מספיקין בידו ואין מונעין

ממנו מן השמים לעכבו:

אם ללצים הוא יליץ. אם ללצים

הוא בא להתחבר הוא יליץ לא

ימנעוהו ולא יעזרוהו:

אם לענוים. הוא בא להתחבר

יתן לו חן מי שבידו ליתן:

בא. הלוקח למדוד נפט מפני

שריחו רע אומר לו המוכר מדוד

לעצמך:

מטמטמת. אוטמת וסותמת

מכל חכמה:

ונטמטם. חסר א':

מטמאין אותו הרבה. מניחין

אותו ליטמא הרבה והכי קאמר

קרא אל תטמאו בהן ואם

תטמאו סוף ונטמטם:

והתקדשתם. מעט והייתם

קדושים הרבה הבא ליטהר

מסייעין אותו:

הדרן עלך "אמר להם הממונה"